

Marika Kangasniemi

LAPSUUDEN ITSEISARVO

Lapsuuden itseisarvon toteutuminen
käytännön tasolla varhaiskasvatuksessa

TIIVISTELMÄ

Marika Kangasniemi: Lapsuuden itseisarvo – Lapsuuden itseisarvon toteutuminen käytännön tasolla varhaiskasvatuksessa
Kandidaatintutkielma
Tampereen yliopisto
Kasvatustieteiden ja kulttuurin tiedekunta
Joulukuu 2020

Tässä tutkimuksessa tarkastelin, kuinka lapsuuden itseisarvo toteutuu käytännön tasolla varhaiskasvatuksessa. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa on luokiteltuna kuusi arvoa, joista yksi on lapsuuden itseisarvo. Se sisältää hyvän ja turvallisen lapsuuden sekä lapsen ainutlaatuisuuden, arvokkuuden ja oikeuden tulla kuulluksi, nähdyksi ja huomioon otetuksi yksilönä ja yhteisön jäsenenä. Arvot Varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin on johdettu osittain YK:n Lapsen oikeuksien sopimuksesta. Tutkimuskysymyksiä minulla oli kolme ja ne olivat 1) miten Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa esitetty lapsuuden itseisarvo tulee esiin käytännön tasolla varhaiskasvatuksessa, 2) mikä merkitys lapsuuden itseisarvon toteutumisella varhaiskasvattajien kokemuksen mukaan on lapselle ja 3) onko lapsuuden itseisarvon toteuttaminen varhaiskasvatuksessa tiedostettua vai tiedostamatonta.

Keräsin tutkimusaineiston haastattelulomakkeen avulla syksyllä 2020. Haastattelulomakkeen jaoin sosiaalisessa mediassa kahdessa varhaiskasvattajille tarkoitetuissa Facebook-ryhmässä. Aineistoni koostui yhteensä seitsemästä vastaajasta. Tutkimusotteeni oli fenomenologis-hermeneuttinen, sillä tutkimukseni myötä toin näkyväksi asioita, joita varhaiskasvattajat ovat havainneet tai kokeneet, mutta eivät välttämättä tietoisesti ajatelleet. Keräsin aineistoni puolistrukturoituna teemahaastatteluna. Aineistoa analysoin teemoittelun avulla. Luokittelin tutkimukseni tulokset lapsuuden itseisarvon määrittelyn sisällön mukaisesti.

Tuloksista ilmeni, että lapsuuden itseisarvon toteutuminen käytännön tasolla on sidoksissa hyvin arkikokemuksellisiin asioihin. Lapsuuden itseisarvon toteutuminen varhaiskasvatuksessa vahvistaa lapsen itsetuntoa ja kokemusta turvallisuudesta sekä luo perustan demokratialle. Lapsuuden itseisarvo toteutuu osittain tiedostamattomasti, mutta turvallisuuteen liittyvät tekijät ovat tiedostetumpia. Tutkimukseni johtopäätöksenä voidaan todeta, että lapsuuden itseisarvon toteutumisen mahdollistajia ovat hyvä tiimityöskentely, aikuisten läsnäolo, positiivinen suhtautuminen lapseen, sensitiivisyys, osallisuus, leikki sekä yksilöllisyys.

Avainsanat: Lapsuuden itseisarvo, varhaiskasvatuksen arvot, Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck -ohjelmalla.

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	4
2	TEOREETTISET LÄHTÖKOHDAT	6
2.1	Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden arvot	7
2.2	Lapsen oikeuksien sopimuksen vaikutus Varhaiskasvatussuunnitelman arvoihin	8
2.3	Lapsuus itseisarvona sekä käsitys lapsuudesta	8
2.4	Hyvä ja turvallinen lapsuus varhaiskasvatuksessa	10
2.5	Lapsen ainutlaatuisuus, huomioiminen sekä ymmärretyksi tuleminen	12
2.6	Lapsen osallisuus varhaiskasvatuksessa	14
3	TUTKIMUSKYSYMYKSET	16
4	TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	17
4.1	Tutkimustapa ja tutkimusote	17
4.2	Tutkimusaineiston hankinta ja analyysimenetelmä.....	19
5	TUTKIMUSTULOKSET	21
5.1	Lapsuuden itseisarvon ilmentyminen käytännön tasolla	21
5.2	Lapsuuden itseisarvon toteutumisen merkitys lapselle.....	23
5.3	Lapsuuden itseisarvo varhaiskasvatuksessa – tiedostettua vai tiedostamatonta? ...	24
5.4	Vastauksien yhteneväisyyksiä	25
5.5	Tulosten yhteenveto.....	27
6	POHDINTA	28
6.1	Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus	28
6.2	Pohdintaa tuloksista	30
6.3	Jatkotutkimusehdotuksia	34
	LÄHTEET	35
	LIITTEET	39
	Liite1: Kyselylomake	39
	Liite2: Tietosuojalomake	40

1 JOHDANTO

Arvot ovat suosittu keskustelunaihe puhuttaessa varhaiskasvatuksesta. Arvoihin tunnetaan kiinnostusta ja arvojen ymmärretään olevan tärkeä asia. Arvokeskustelu saattaa kuitenkin jäädä pinnalliseksi tai epärealistiseksi, eikä arvojen yhteyttä todellisuuteen aina tunnisteta. (Solasaari 2011, s. 31.) Ojanen (2011, s. 8) toteaa artikkelissaan, että kasvatuksen arvoista puhuttaessa on kyse siitä, mitä kasvatuksessa pidetään hyvänä ja tavoittelemisen arvoisena ja mitkä periaatteet ohjaavat toimintaa ja näkyvät toiminnan taustalla.

Myös Vauhkonen kuvailee kasvatuksen arvoja samansuuntaisesti, sillä hänen mukaansa kasvatuksen arvot ovat rakentuneet sen pohjalta, mihin kasvatuksella pyritään, mitä siinä pidetään hyvänä ja mitkä periaatteet, keinot sekä päämäärät ohjaavat varhaiskasvatuksen toimintaa. Arvot ovat siis hänen mukaansa motiivina konkreettiselle toiminnalle. (Vauhkonen 2019, s. 2.) Lapsen arvomaailman syntymiselle ovat ratkaisevassa roolissa häntä ympäröivät aikuiset. Lapsen lähellä olevat aikuiset vaikuttavat siihen, millaisten arvojen kanssa lapsi on tekemisissä. (Solasaari 2011, s. 40—41.) Tämän vuoksi on varhaiskasvattajana erittäin tärkeää tiedostaa varhaiskasvatuksen toiminnan taustalla vaikuttavat arvot.

Varhaiskasvatuksen arvot on määritelty valtakunnallisen *Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa*. Arvot muovautuvat varhaiskasvatukseen yhteiskunnallisten arvojen ja sääntöjen mukaisesti. Suomen varhaiskasvatuksen arvot ovat tulleet pitkälti YK:n Lapsen oikeuksien sopimuksen pohjalta (Vauhkonen 2019, s. 2). *Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa* arvoja on lueteltuna kuusi. Varhaiskasvatusta tulisi toteuttaa Suomessa nämä arvot huomioon ottaen. (Opetushallitus 2018, s. 20.)

Tässä tutkimuksessa tarkastelen erityisesti valtakunnallisen *Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa* mainittua lapsuuden itseisarvoa ja sen alle lukeutuvia aiheita, kuten hyvää ja turvallista lapsuutta sekä kuulluksi tulemistä, arvokkuutta ja lapsen huomioon ottamista (ks. Opetushallitus 2018, s.

20). Tarkasteltavaksi valikoin *Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden* kuudesta arvosta ainoastaan yhden, sillä kaikkien arvojen alle lukeutuu hyvin laaja kokonaisuus. Lapsuuden itseisarvon pääteemoja käsittelen tässä tutkimuksessa kolmen tutkimuskysymyksen kautta, joita ovat 1. miten *Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa* esitetty lapsuuden itseisarvo tulee esiin käytännön tasolla varhaiskasvatuksessa, 2. mikä merkitys lapsuuden itseisarvon toteutumisella varhaiskasvattajien kokemuksen mukaan on lapselle ja 3. onko lapsuuden itseisarvon toteuttaminen varhaiskasvatuksessa tiedostettua vai tiedostamatonta.

Kysymyksiini pyrin saamaan vastauksia Forms-haastattelulomakkeen avulla. Valikoin lapsuuden itseisarvon tutkimukseni kohteeksi sen vuoksi, että sen toteutuminen käytännön tasolla kiinnosti minua erityisesti. Kasvatuksen arvot ovat tavoitteita, jotka ohjaavat kasvatuksen toimintaa ja taustalla olevia periaatteita (Ojanen 2011, s. 7). Halusin tutkia varhaiskasvatuksen arvopohjaa siksi, että ne ovat tulevassa työssäni vahvasti toimintaani ohjaavia tekijöitä.

2 TEOREETTISET LÄHTÖKOHDAT

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (myöh. Vasu) on opetushallituksen laatima valtakunnallinen määräys varhaiskasvatuksen toteuttamisesta. Se velvoittaa varhaiskasvatuksen henkilöstöä sitoutumaan varhaiskasvatuslain sekä Vasun arvoperustan, tavoitteiden ja sisältöjen mukaiseen toimintaan niin päiväkodeissa, perhepäivähoidossa kuin avoimessa varhaiskasvatuksessa. (Opetushallitus 2018, s. 7.)

Vasu päivitetään muutaman vuoden välein, jotta se vastaisi muuttuvan maailman haasteisiin. Vasun noudattaminen takaa varhaiskasvatuksen yhdenvertaisen toteutumisen Suomessa. (Opetushallitus 2018.) Tässä tutkimuksessa otan huomioon *Varhaiskasvatussuunnitelman perusteista* version vuodelta 2018, sillä se on tätä tutkimusta tehdessäni uusin saatavilla oleva varhaiskasvatussuunnitelma.

Vasua laadittaessa on otettu huomioon erilaiset arvot. Nämä arvot on mainittu Vasussa luvussa 2.4. Esiopetus kuuluu myös varhaiskasvatuksen piiriin. Esiopetusta ohjaa *Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet* (Opetushallitus 2018, s. 7, 20). Nostan tässä tutkimuksessa arvoista käsiteltäväksi lapsuuden itseisarvon, joka mainitaan sekä Vasussa että *Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa* (myöh. Esiops). Tutkimuksessa viitataan kuitenkin lapsuuden itseisarvoon niin kuin se on Vasussa ilmaistu, sillä lapsuuden itseisarvoa on käsitelty siinä paljon yksityiskohtaisemmin kuin Esiopsissa.

Päivi Pihlajan ja Riitta Viitalan artikkelissa *Muuttuva varhaiskasvatus* tuodaan esille, että arvot ohjaavat varhaiskasvatusta ja niin siihen liittyvää poliittista päätöksentekoa kuin käytännön tasolla yksittäisen varhaiskasvattajan toimintaa. Artikkelissa on erityisesti nostettu esille lapsuuden itseisarvo, sillä Pihlajan ja Viitalan mukaan lapsuuden näkeminen itseisarvona on koko varhaiskasvatuksen lähtökohta. (Pihlaja & Viitala 2019, s. 16—17.) Varhaiskasvatus painottuu lapsuuden ja sen turvaamisen ympärille. Tässä

tutkimuksessa nostin lapsuuden itseisarvon esille juuri siitä syystä, että lapsuus ja sen turvaaminen on vahvana perustana varhaiskasvatukselle.

Aikaisempaa tutkimusta arvoista varhaiskasvatuksessa löytyy jonkin verran. Esimerkiksi Timo Jantusen ja Eero Ojaseen (2011) toimittamassa teoksessa *Arvot kasvatuksessa* käsitellään arvoja ja niiden toteutumista useassa artikkelissa. Käytän teosta yhtenä tämän kandidaatintutkielman lähteenä. Kasvatuksen arvot nostetaan esille myös Veli-Matti Värriin väitöskirjassa *Hyvä kasvatustapa — kasvatustapa hyvään*, jossa hän on tutkinut hyvää kasvatustapaa. Värriin mukaan kasvatustapa käsitteenä sitoutuu hyvän elämän ideaaliin. Hänen mukaansa kasvatustapan käsitettä ei voi määrittellä viittaamalla arvoihin, joita kasvatustapassa on noudatettava ja pyrittävä toteuttamaan. (Värri 2004, s. 26.) Arvot nähdään siis tärkeänä osana kasvatustapaa. Lapsuuden itseisarvoa ja sen toteutumista käytännössä varhaiskasvatustapaa kentällä ei sen sijaan ole juurikaan tutkittu yhtenä kokonaisuutena.

2.1 Varhaiskasvatustapasuunnitelman perusteiden arvot

Arvot voidaan nähdä sosiaalisesti rakennettuina ja aikaan, paikkaan ja kulttuuriin upotettuina. Yleisesti arvot ymmärretään uskomuksina hyvään ja huonoon, oikeaan ja väärään sekä tapoihin elää ja suhtautua muihin ihmisiin. (Johansson 2018, s. 4.) Arvot liittyvät siis siihen, mitä ihminen ja yhteisö pitävät hyvänä sekä tavoiteltavana eli mitä asioita pidetään arvokkaana ja tavoittelemisen arvoisina. Tavoitteiden lisäksi arvot voivat olla toimintaa ohjaavia tai toiminnan taustalla olevia asioita. Ojaseen painottaa kuitenkin, että arvoista puhuttaessa on ymmärrettävä, kuinka laajasta ja monisyisestä asiasta on kyse. Puhuttaessa arvoista kasvatustapassa puhutaan samalla myös siitä, mihin kasvatustapalla pyritään, mitä kasvatustapassa pidetään hyvänä ja tavoiteltavana sekä mitkä periaatteet näkyvät toiminnan taustalla. (Ojaseen 2011, s. 7–8.)

Yleisperiaatteena Vasussa on lapsen edun ensisijaisuus, lapsen oikeus hyvinvointiin, huolenpitoon ja suojeluun, lapsen mielipiteen huomioon ottaminen sekä yhdenvertaisuus ja tasa-arvoisuus ja lapsen syrjintäkielto. Arvot on laadittu YK:n Lapsen oikeuksien sopimuksen, varhaiskasvatustapalain sekä YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevan yleissopimuksen mukaisesti. (Opetushallitus 2018, s. 20.) Arvoja on lueteltu Vasussa kuusi. Ne ovat lapsuuden

itseisarvo, ihmisenä kasvaminen, lapsen oikeudet, yhdenvertaisuus, tasa-arvo sekä moninaisuus, perheiden monimuotoisuus sekä terveellinen ja kestävä elämäntapa. (Opetushallitus 2018, s. 20—21.) Arvot ohjaavat osaltaan varhaiskasvatuksen toimintaa.

2.2 Lapsen oikeuksien sopimuksen vaikutus Varhaiskasvatussuunnitelman arvoihin

Varhaiskasvatusta ja Vasua ohjaa Yhdistyneiden kansakuntien lapsia varten laadittu ihmisoikeussopimus, jota kutsutaan Lapsen oikeuksien sopimukseksi (Turja & Vuorisalo 2017, s. 29). YK:n Lapsen oikeuksien sopimus on suurelta osin vaikuttanut pohjoismaiseen politiikkaan ja arvokäytäntöön (Johansson 2018, s. 10). Vasussa esitetyt arvot siis pohjautuvat osittain YK:n Lapsen oikeuksien sopimuksessa esitettyihin asioihin. YK:n Lapsen oikeuksien sopimus hyväksyttiin vuonna 1989 ja Suomi ratifioi sen vuonna 1991. YK:n Lapsen oikeuksien sopimus määrittelee lapsiksi kaikki alle 18-vuotiaat. Sopimus tehtiin yksilöimään erityisesti lapsille kuuluvat ihmisoikeudet sekä tunnustamaan lapset itsenäisiksi oikeuksien haltijoiksi. Siihen kuuluu kaikkiaan 54 artiklaa. Sopimuksen keskeisiä periaatteita ovat lapsen etu, syrjimättömyys, oikeus elämään, oppimiseen ja kehittymiseen sekä lapsen mielipiteen kunnioittaminen. (Turja & Vuorisalo 2017, s. 29.)

Aikuiset eivät voi odottaa, että lapsi ottaisi vastuun oikeuksiensa toteutumisen varmistamisesta. Etenkin varhaislapsuus on kriittistä aikaa Lapsen oikeuksien sopimuksen toteutumisen kannalta. Lapsilla on oikeus leikkiin, vapaa-ajan mahdollisuuksiin, riittävään elintasoon ja huolehtivaan perheeseen. Lapsen hyvinvointi ja kehitys on asetettava etusijalle varhaiskasvatuksessa. (Haydon 2012, s. 35.) Taustalla Lapsen oikeuksien sopimuksessa on monia humaaneja arvoja. Nämä arvot ovat heijastuneet kasvatuksen ja koulutuksen asiakirjoihin, kuten esimerkiksi juuri Vasuun. (Pihlaja & Viitala 2019, s. 16.)

2.3 Lapsuus itseisarvona sekä käsitys lapsuudesta

Tulkinnat lapsesta ja lapsuudesta voivat olla hyvin erilaisia kulttuurista, ajasta ja yhteisöstä sekä yhteisön arvomaailmasta riippuen. Erilaiset tulkinnat ovat osaltaan vaikuttaneet lapsiin suhtautumiseen sekä varhaiskasvatuksen

instituutioiden merkityksen ja tehtävien määrittelyyn. Lapsikäsitys ottaa kantaa lapsuuden perusolemukseen, lapsen kehitykseen sekä lapsuuteen yhteiskunnallisena ilmiönä. (Tarkka 2017, s. 22.) Kehittyneissä maissa lapsuus ymmärretään kasvun, kehityksen sekä yhteiskuntaelämän harjoittelun vaiheeksi (Alanen 2009, s. 14).

Kun asiaa pidetään arvokkaana sellaisenaan, puhutaan itseisarvosta (Opetushallitus 2020). Viime aikoina jalansijaa on saanut näkökulma, joka korostaa lapsuutta itsessään ja sen merkityksellisyyttä ihmisen elämänvaiheena. Lapset nähdään aktiivisina toimijoina ja yhteiskunnan jäseninä. Lasten katsotaan olevan osallisina omaan lapsuuteensa sekä kehityksensä prosesseihin. (Tarkka 2017, s. 23.) Lapsuuden itseisarvosta puhuttaessa lapsuutta itsessään pidetään tärkeänä ja arvokkaana. Vasussa lapsuuden itseisarvo on esitetty seuraavalla tavalla:

Varhaiskasvatuksen tehtävänä on suojella ja edistää lasten oikeutta hyvään ja turvalliseen lapsuuteen. Varhaiskasvatus perustuu käsitykseen lapsuuden itseisarvosta. Jokainen lapsi on ainutlaatuinen ja arvokas juuri sellaisena kuin hän on. Jokaisella lapsella on oikeus tulla kuulluksi, nähdyksi, huomioon otetuksi ja ymmärretyksi omana itsenään sekä yhteisönsä jäsenenä. (Opetushallitus 2018, s. 20.)

Lapsuuden itseisarvo pitää sisällään paljon kokonaisuuksia, joita varhaiskasvatuksessa on noudatettava. Näitä kokonaisuuksia ovat esimerkiksi hyvän ja turvallisen lapsuuden varmistaminen, kokemus ainutlaatuisuudesta ja arvokkuudesta sekä ymmärretyksi tuleminen omana itsenään ja yhteisön jäsenenä. (Opetushallitus 2018, s. 20.) Myös Esiopsissa tuodaan esille taustalla vaikuttavaa arvopohjaa, johon yhtenä osana kuuluu lapsuuden itseisarvo. Esiopsissa arvoja ei ole jaoteltu samalla tavoin kuin Vasussa, vaan ne ovat yksi iso kokonaisuus. Esiopsissa lapsuuden itseisarvo esitetään seuraavalla tavalla:

Esiopetus perustuu käsitykseen lapsuuden itseisarvoisesta merkityksestä. Jokainen lapsi on ainutlaatuinen ja arvokas juuri sellaisena kuin hän on. Jokaisella lapsella on oikeus tulla kuulluksi, nähdyksi, huomioon otetuksi ja ymmärretyksi yksilönä ja yhteisönsä jäsenenä. (Opetushallitus 2014, s. 15.)

Varhaiset vuodet ennen perusopetuksen alkua ovat lapsen kehityksen ja oppimisen aikaa. Varhaisten vuosien tapahtumat ovat merkityksellisiä lapsen elämän kannalta. Lapsuusvuodet ovat kuitenkin itsessään elämää

parhaimmillaan eivätkä ainoastaan valmistautumista tulevaisuuteen. Varhaiskasvatuksen asiakirjat haastavat ja velvoittavat varhaiskasvatuksen työntekijöitä perustelemaan ajattelunsa ja toimintojensa taustalla vaikuttavia lapsikäsitteitä. (Tarkka 2017, s. 24.)

2.4 Hyvä ja turvallinen lapsuus varhaiskasvatuksessa

Yksi tärkeimmistä tehtävistä varhaiskasvatuksessa on suojella ja edistää lapsen oikeutta hyvään ja turvalliseen lapsuuteen ja elämään. Lapsia ohjataan kohti hyvinvointia ja kestäviä elämäntapoja. (Costiander 2017, s. 48.) Leena Alasen mukaan on olemassa kulttuurinen varmuus siitä, että lapsilla on oikeus hyvään lapsuuteen. Hyvä lapsuus on hänen mukaansa normitettua. Hyvässä lapsuudessa aikuiset osaavat muun muassa vastata lapsen perustarpeisiin. (Alanen 2009, s. 14.)

Varhaiskasvatuksen tulee mahdollistaa lapsille huolenpito, hyvä opetus, kasvatus, monipuolinen tieto sekä kannustava palaute (Costiander 2017, s. 48—49). Jokainen lapsi on ainoalaatuinen ja erityinen niin kuin jokainen lapsuuskin on. Lapsen lähimmät sekä syvimmin hänen elämänsä vaikuttavat ihmiset ovat lapsen vanhemmat tai muut huoltajat sekä kaikki muut hänen perheensä jäsenet. Varhaiskasvatus tukee lapsen matkaa kasvun ja oppimisen polulla yhdessä lapsen lähimpien ihmisten kanssa. Keskiössä on siis hyvinvoiva, oppiva ja leikkivä lapsi. Hyvä hoito käsittää sekä fyysisiin perustarpeisiin vastaamista että tunnepohjaista välittämistä. (Tarkka 2017, s. 25—26.) Leikin merkitystä ei tule unohtaa hyvää lapsuutta tarkasteltaessa, sillä leikki on lapselle itseisarvo. Leikillä on merkitystä lapsen kokonaisvaltaisessa kehityksessä ja hyvinvoinnissa. Lapset oppivat leikin kautta monia taitoja ja omaksuvat erilaista tietoa. Leikki on lasta motivoivaa ja iloa tuottavaa toimintaa. (Opetushallitus 2018, s. 22.)

Turvallisuus on yksi hyvän lapsuuden edellytyksistä. Kasvatuksen perustana on fyysinen ja henkinen turvallisuus. Kasvattajan yksi tärkeimmistä tavoitteista on turvallisen kasvu- ja oppimisympäristön rakentaminen. Turvallinen oppimisympäristö takaa sekä kasvatettavan että kasvattajan hyvinvoinnin. (Hurme & Kyllönen 2014, s. 15—23.) Varhaiskasvatuksen henkilöstön tehtävänä on luoda luottamuksellinen suhde lapseen. Jatkuvaa turvallisuutta lapsen elämään tuovat myös huoltajien sekä henkilöstön välinen yhteistyö. (Costiander

2017, s. 49.) Kasvattajat luovat turvallisen kasvu- ja toimintaympäristön, joka vastaa lapsen tai lapsiryhmän kehitystasoa ja tarpeita. Terveelliset elämäntavat ja hygieniat kuuluvat myös turvalliseen ja hyvään elämään. (Järvinen, Laine & Hellman-Suominen 2009, s. 141.)

Turvallisuuteen ja sen eri ulottuvuuksiin tulee kiinnittää huomiota, sillä usein turvallisuutta saatetaan pitää itsestäänselvyytenä. Hurme ja Kyllönen määrittelevät turvallisuuden olevan yksilön kokema tunne, joka sisältää myönteisen käsityksen nykyisyydestä ja tulevaisuudesta. Turvallisuudesta puhutaan myös lasten päivähoitoon liittyvissä laeissa, joita Suomen valtio on säätänyt kasvatusinstituutioita varten. (Hurme & Kyllönen 2014, s. 24—25.) Varhaiskasvatuksessa otetaan esimerkiksi huomioon työsuojeluun sekä turvallisuuteen liittyvät säännökset (Kola-Torvinen & Opetushallitus 2017, s. 4). Lisäksi kunnilta tulee erikseen linjauksia turvallisuuteen liittyvissä käytänteissä (Hurme & Kyllönen 2014, s. 25). Turvallisuutta tulee arvioida säännöllisesti ja sen edistäminen tulee olla suunnitelmallista. Varhaiskasvatuksessa tulee suunnitella oppimisympäristö niin, että se on kehittävä, oppimista edistävä sekä terveellinen ja turvallinen. Suunnitelmallisuutta on myös tapaturmien ehkäisy ja seuranta, tiloista ja välineistä huolehtiminen sekä turvallisuuskasvatus. (Kola-Torvinen & Opetushallitus 2017, s. 4, 7.)

Vasussa oppimisympäristöksi määritellään tilat, paikat, yhteisöt, käytännöt, välineet ja tarvikkeet, jotka tukevat lapsen oppimista, kehitystä sekä vuorovaikutusta. Varhaiskasvatuksessa oppimisympäristön käsite sisältää muun muassa fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen ulottuvuuden. (Opetushallitus 2018, s. 32.) Fyysinen turvallisuus sisältää fyysisen ympäristön, jossa lapset toimivat varhaiskasvatuksessa, sekä sen lähiympäristön (Hurme & Kyllönen 2014, s. 28). Lähiympäristönä varhaiskasvatukselle voivat toimia luonto ja leikkipuistot (Opetushallitus 2018, s. 33). Esimerkkinä fyysisen ympäristön turvallisuudesta on se, miten siinä sijoitellaan kalusteita ja muita irrallisia esineitä sekä miten tavaroita säilytetään ja miten niiden käyttöä ohjeistetaan. Tilan käyttö, kulkureittien turvallisuus sekä esteettömät hätäpoistumistiet ovat tärkeitä turvallisessa ympäristössä. Myös aikuisen valvontavastuu, sen organisointi ja lapsen oman tilan kunnioittaminen ovat olennaisia turvallisuuden kannalta. (Hurme & Kyllönen 2014, s. 28.)

Henkinen turvallisuus voidaan jakaa kolmeen luokkaan. Sen voidaan ajatella muodostuvan sosiaalisesta, psyykkisestä ja pedagogisesta turvallisuudesta. Sosiaalinen turvallisuus mahdollistaa lapsen kehityksen omana itsenään yhteisössä, johon hän kuuluu. Osallisuuden ja oikeudenmukaisuuden kokemus sekä tunne vertaisryhmään kuulumisesta ovat tärkeä osa sosiaalista turvallisuutta. Sosiaaliseen turvallisuuteen liittyvät myös hyvät kaverisuhteet sekä johdonmukainen tunnekasvatus. (Hurme & Kyllönen 2014, s. 29.)

Psyykkinen turvallisuus voi ilmentyä ympäristön ilmapiiriin, vuorovaikutussuhteiden sekä toimintojen kautta (Hurme & Kyllönen 2014, s. 29). Varhaiskasvatuksessa ei sallita kiusaamista eikä häirintää tai väkivaltaa. Kiusaamista ehkäistään suunnitelmallisesti ja kiusaamista ilmetyä siihen puututaan. (Opetushallitus 2018, s. 31.) Psyykkistä turvallisuutta luovat esimerkiksi aikuisten toiminnan johdonmukaisuus sekä ennustettavuus, rutiinit ja mahdollisuus saada tarvittaessa apua (Hurme & Kyllönen 2014, s. 29). Turvalliseen psyykkiseen ympäristöön kuuluu tunteiden salliminen, vaikka ne olisivat kielteisiä. Sallimalla ja sanoittamalla lapsen tunteita aikuinen viestii ymmärtävänsä ja hyväksyvänsä ne. (Järvinen, Laine & Hellman-Suominen 2009, s. 144.)

Yhdeksi turvallisuuden osa-alueeksi ajatellaan vielä pedagoginen turvallisuus. Sillä tarkoitetaan oppimis- ja opetustilanteita. Pedagoginen turvallisuus toteutuu, kun oppimis- ja opetustilanteissa käytetään tukena oikeanlaisia tehtäviä, ymmärrettäviä ohjeita sekä rakentavaa ja kannustavaa palautetta. Lapsella on oikeus onnistumisen ja oppimisen riemuun. Kaikkien edellä mainittujen osa-alueiden avulla rakentuu yksilölle kokemusperäinen tunne, jota voidaan kutsua emotionaaliseksi turvallisuudeksi. (Hurme & Kyllönen 2014, s. 29.)

2.5 Lapsen ainutlaatuisuus, huomioiminen sekä ymmärretyksi tuleminen

Varhaiskasvatuksessa korostetaan lapsen oikeutta tulla kuulluksi, nähdyksi ja huomioiduksi tasavertaisena toimijana omassa yhteisössään. Lapsien osallisuutta yhteisössä tulisi tukea ja kannustaa, mutta osallisuuden tulee kuitenkin olla lapselle vapaaehtoista. Mahdollistamalla lapsen osallisuus

mahdollistetaan myös lapsen kuulluksi tuleminen, sillä osallistuessaan ja ollessaan mukana päätöksenteossa, suunnittelussa ja toteutuksessa lapsi voi tuoda esiin mielipiteitensä ja vaikuttaa itseään koskeviin asioihin. (Turja 2017, s. 41.)

Merja Koivula ja Paula Eerola-Pennanen käsittelevät artikkelissaan *Yhteisöllisyys ja yksilöllisyys* yksilön ja yhteisöllisyyden välistä yhteyttä. Heidän mukaansa yhteisöllisyys nähdään tietyn ryhmän yhteisenä toimintana, siihen osallistumisena, yhteisinä tavoitteina ja niihin pyrkimisenä, hyvänä vuorovaikutuksena sekä myönteisinä tunteina ryhmän jäsenten välillä. Yhteisö täytyy kuitenkin rakentaa, se ei ole siis valmiina oleva tila. (Koivula & Eerola-Pennanen 2017, s. 203.) Lapselle on tärkeää oppia ymmärtämään oman toimintansa vaikutuksia ryhmän muihin ihmisiin ja omaan ympäristöönsä. Edellytyksenä tälle on hyvä ilmapiiri, jossa lapsien on turvallista harjoitella ja heillä on mahdollisuus saada tukea omien tunteidensa käsittelyyn ja ristiriitojen ratkomiseen. (Tarkka 2017, s. 26.) Lapset rakentavat yhteisöllisyyttä yhteiseen toimintaan osallistumisen kautta. Yhteisessä toiminnassa rakentuu ystävyysiteitä sekä tunne yhteenkuuluvuudesta. (Koivula & Eerola-Pennanen 2017, s. 204.)

Lapsi tulee aina nähdä ainutlaatuisena yksilönä (Järvinen, Laine & Hellman-Suominen 2009, s. 71). Yhteisöllisyyden ja yhteenkuuluvuuden tunne ovat lapselle tärkeitä, mutta lapselle on tärkeää myös hänen huomioimisensa yksilötasolla (Koivula & Eerola-Pennanen 2017, s. 212). Jotta lapsi voitaisiin nähdä yksilötasolla, on lapseen ja lapsuuteen perehdyttävä kokonaisvaltaisesti. Lapsi on nähtävä psyykkisenä, fyysisenä sekä sosiaalisena yksilönä. Lapsi kehittyy omaan tahtiinsa ja kehittymiseensä lapsi tarvitsee aikuista, joka näkee hänen yksilölliset tarpeensa sekä kehitystasonsa ja persoonallisuutensa. (Järvinen, Laine & Hellman-Suominen 2009, s. 38.)

Varhaiskasvatuslaissa on velvoite laatia yksilöllinen varhaiskasvatussuunnitelma jokaiselle lapselle (Koivula & Eerola-Pennanen 2017, s. 212). Henkilökohtainen varhaiskasvatussuunnitelma laaditaan yhteistyössä lapsen, varhaiskasvatusyksikön henkilöstön ja lapsen huoltajien kanssa. Tarvittaessa lapsen kehitystä ja oppimista tukevat ja edistävät myös muut asiantuntijat tai tarvittavat tahot. (Costiander 2017, s. 47.) Lapsen henkilökohtaisessa varhaiskasvatussuunnitelmassa huomioidaan lapsen

mielipide ja toiveet. Yksilöllisen varhaiskasvatussuunnitelman avulla voidaan varmistaa lapsen yksilöllisten tarpeiden johdonmukainen huomioiminen sekä seurata ja tukea lapsen kehitystä ja kasvua. Yksilöllinen varhaiskasvatussuunnitelma tehdään riippumatta siitä, onko lapsi päiväkodissa, esikoulussa vai perhepäivähoidossa. (Opetushallitus 2018, s. 9—11.)

2.6 Lapsen osallisuus varhaiskasvatuksessa

Lapsen osallisuudesta ei puhuta suoraan Vasussa lapsuuden itseisarvon kohdassa, mutta osallisuus nähdään varhaiskasvatuksessa hyvin tärkeänä ja se on tärkeässä roolissa lapsuuden itseisarvon toteutumisen näkökulmasta. Esimerkiksi Vasussa lapsen osallisuuden katsotaan luovan perustan demokraattiselle ja kestäväälle tulevaisuudelle. (Opetushallitus 2018, s. 26.) Pohjoismaisissa varhaiskasvatuksen asiakirjoissa korostetaan lapsen mahdollisuutta kokea demokratiaa jokapäiväisessä elämässä. Osallistuminen ja vaikuttaminen ovat osa demokraattisia arvoja. (Johansson 2018, s.10.) Osallisuus yhdistetään lapsen oikeuteen tulla kuulluksi ja nähdyksi (Opetushallitus 2018, s. 26), mikä puolestaan liittyy lapsuuden itseisarvon toteutumiseen.

Osallisuus perustuu ihmisten väliseen aitoon dialogiseen, tasavertaiseen suhteeseen sekä vapaaehtoisuuteen. Osallisuudessa yksilöllä on mahdollisuus vaikuttaa toimintaan ja toimintaympäristöön. Osallisuuden kautta lapset tulevat kuulluiksi ja voivat vaikuttaa heitä koskeviin asioihin. Lapsilla on mahdollisuus osallistua yhteisössä asioiden suunnitteluun ja päätöksentekoon. (Turja 2017, s. 43—44.)

Lasten ottaminen mukaan oppimisympäristöjen sekä toiminnan suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin on edellytyksenä lapsen aloitteiden ja näkemysten arvostamiselle. Osallisuus ei kuitenkaan tarkoita sitä, että lapsen tulisi ottaa vastuu itsestään tai toiminnastaan, vaan varhaiskasvatuksen henkilökunnan vastuulla on varmistaa yleinen turvallisuus sekä huomioida kaikkien lasten kasvu, oppiminen ja hyvinvointi. Osallisuutta on sen sijaan varhaiskasvattajien yhteinen lasten kanssa asioiden tutkiminen ja ihmettely. Lasten ajatuksiin tosissaan suhtautuminen on osallisuuden kokemuksen kannalta tärkeää. (Tarkka 2017, s. 28.)

Osallisuus voi näyttäytyä monenlaisena toimintana ja varhaiskasvatusinstituutioissa on monia spontaaneja tilaisuuksia sekä järjestettyjä hetkiä lapsen osallisuudelle (Turja 2017, s. 44). Lapsen osallisuuden toteutumiselle on tiettyjä perusedellytyksiä. Osallisuuden perustana on luottamus itseen ja muihin ihmisiin. Luottamus rakentuu, kun lapsi kokee tulevaisuutta ymmärretyksi ja hyväksytyksi ympäristössään ja kun hän osaa tulkita muita ihmisiä ja ympäristön tapahtumia. (Turja & Vuorisalo 2017, s. 39.) Myönteiset osallisuuden kokemukset rakentavat perustaa otolliselle osallisuuden ilmapiirille ryhmässä ja kartuttavat yksilöllisiä osallisuuden voimavaroja (Turja 2017, s. 47).

Vasussa tuodaan esille, että aktiivisella sekä vastuullisella osallistumisella luodaan perusta kestäväälle ja demokraattiselle tulevaisuudelle. Osallisuuden toteutuminen edellyttää yksilöltä tietynlaisia ominaisuuksia, kuten esimerkiksi taitoa ja halua osallistua yhteiseen toimintaan. Lisäksi yksilö tarvitsee luottamusta omiin vaikutusmahdollisuuksiinsa. Lasten osallisuuden ja vaikuttamisen taitoja voidaan vahvistaa muun muassa kuuntelemalla ja arvostamalla lasten mielipiteitä sekä vastaamalla heidän aloitteisiinsa. (Opetushallitus 2018, s. 26—27.)

Osallisuutta vahvistavat lapsen sensitiivinen kohtaaminen sekä hänen myönteinen kokemuksensa kuulluksi ja nähdyksi tulemisesta. Osallisuuden kautta kehittyvät lasten ymmärrys yhteisöstä, oikeuksista, vastuusta ja valintojen seurauksista. (Opetushallitus 2018, s. 30.)

Varhaiskasvatuksessa on pyritty lisäämään ymmärrystä siitä, miten lapset tulevat kuulluiksi ja voivat olla osaltaan vaikuttamassa arkeensa ja lapsuuteensa (Turja 2010, s. 30). Lapsen osallisuus ei tarkoita ainoastaan yksittäisiä toimintatapoja tai projekteja, vaan lähtökohtana on kasvattajien näkemys lapsesta toimijana (Turja & Vuorisalo 2017, s. 44). Lapsen osallisuutta ja toimijuutta on pyritty korostamaan varhaiskasvatukseen liittyvissä asiakirjoissa ja ohjeistuksissa, mutta lasten kanssa työskentelevät tekevät päätöksiä siitä, missä määrin lapsi nähdään osaavana ja pätevänä toimijana ja milloin hän taas tarvitsee huoletonta lapsuutta sekä hoivaa ja suojelua (Turja 2010, s. 30).

3 TUTKIMUSKYSYMYKSET

Tutkimuksen avulla haluan selvittää, miten *Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa* (myöh. Vasu) esitetty lapsuuden itseisarvo tulee esiin käytännössä varhaiskasvatuksessa. Tarkastelen myös sitä, mikä merkitys arvon toteutumisella varhaiskasvattajien kokemuksen mukaan on lapselle ja onko lapsuuden itseisarvon toteutuminen varhaiskasvatuksessa tiedostettua vai tiedostamatonta. Tutkimusongelmaksi muotoutui siis kolme kysymystä, joiden avulla selvitin sitä, miten lapsuuden itseisarvo toteutuu käytännössä ja miksi sen toteutuminen on tärkeää lapselle. Tältä pohjalta muotoilin tutkimuskysymykseni seuraavasti:

1. Miten *Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa* esitetty lapsuuden itseisarvo tulee esiin käytännön tasolla varhaiskasvatuksessa?
2. Mikä merkitys lapsuuden itseisarvon toteutumisella varhaiskasvattajien kokemusten mukaan on lapselle?
3. Onko lapsuuden itseisarvon toteuttaminen varhaiskasvatuksessa tiedostettua vai tiedostamatonta?

Kolmen edellä esitetyn kysymyksen myötä on mahdollista saada selville siitä, miten lapsuuden itseisarvoa toteutetaan käytännössä ja mikä merkitys lapsuuden itseisarvon toteutumisella koetaan olevan lapselle. Varhaiskasvatustilanne velvoittaa Vasun noudattamista käytännön tasolla (Opetushallitus 2018, s. 7), mutta Vasun toteuttamiseen on silti suhteellisen vapaat kädet riippuen varhaiskasvatustyksiköstä. Tämän vuoksi on kiinnostavaa tietää, toteutetaanko lapsuuden itseisarvoa varhaiskasvatuksen kentällä tietoisesti vai tiedostamattomasti.

4 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

4.1 *Tutkimustapa ja tutkimusote*

Tutkimus on kvalitatiivinen eli laadullinen ja tutkimusotteeltaan fenomenologis-hermeneuttinen. Laadullista tutkimusta voidaan kuvata myös ihmistutkimukseksi (Tuomi & Sarajärvi 2018, s. 23). Tässä työssä keskiössä ovat tutkimuksen kohteiden havainnot ja kokemukset käsiteltävästä asiasta. Laadullinen tutkimus voi olla oppimisprosessi, sillä tutkijan näkökulmat ja tulkinnat tutkittavasta aiheesta saattavat muovautua tutkimusprosessin edetessä. Laadullisessa tutkimuksessa ilmiön käsitteellistäminen voi tapahtua pikkuhiljaa prosessin edetessä ja muovautua aineistoa analysoitaessa. Vaikka aineiston vastauksilla on siis iso rooli tutkimuksen etenemisessä, voi tutkijalla silti olla lähtökohtana teoreettinen näkökulma, joka vähitellen tarkentuu aineistosta selviävien havaintojen myötä. (Kiviniemi 2018, s. 62—63.) Kentältä saatavan aineiston merkitys korostuu laadullisessa tutkimuksessa teoreettisen tarkastelun jäsentäjänä. Laadullisessa tutkimuksessa tutkijan mielenkiinto saattaa kohdistua tiettyihin oletettuihin seikkoihin, mutta aineistosta esiin nousevien havaintojen uskotaan tuottavan uudenlaisia näkökulmia sekä uutta teoriaa tarkasteltavasta ilmiöstä. (Kiviniemi 2018, s. 63.)

Tutkimukseni on otteeltaan fenomenologis-hermeneuttinen. Fenomenologiaa ja hermeneutiikkaa käytetään paljon tutkimuksellisinä lähtökohtina kasvatustieteellisessä tutkimuksessa (Kakkori & Huttunen 2014, s. 367). Fenomenologialla tarkoitetaan kokemuksellisuutta eli sitä, mikä ilmenee itse koettuna (Laine 2018, s. 25). Fenomenologisessa ja hermeneuttisessa ihmiskäsityksessä keskeisiä käsitteitä tutkimuksen teon kannalta ovat kokemus, merkitys sekä yhteisöllisyys. Fenomenologisen tutkimuksen kohteena on ihmisen suhde omaan elämistodellisuuteensa. Fenomenologinen tutkimus voidaan tarkentaa kokemuksen tutkimiseen, mutta kokemus muovautuu merkityksen mukaan. (Tuomi & Sarajärvi 2018 s. 30.) Vaikka kokemuksiin kytkeytyykin

ajattelua, ei elämä ole olemassa ainoastaan käsitteellisen ajattelun kautta. Kokemusta tutkimalla tutkitaan samalla sen merkityssisältöä. Todellisuus avautuu merkitysten kautta, eivätkä ne ole ihmisessä synnynnäisesti, vaan jokainen kasvaa ja jokainen kasvatetaan niihin. Merkitysten syntysijana on yhteisö. (Laine 2018, s. 25—26.)

Tässä tutkimuksessa selvitän, miten lapsuuden itseisarvo tulee esiin käytännön tasolla varhaiskasvatuksessa. Koska tutkimusta tehdessäni maailmalla vallitsee poikkeustila covid-19-pandemian vuoksi, täytyi minun tukeutua varhaiskasvattajien kokemuksiin ja havaintoihin sen sijaa, että olisin itse tehnyt tutkimusta varhaiskasvatuksen kentällä. Pohdin myös, mikä merkitys lapsuuden itseisarvon toteutumisella on lapselle ja kokevatko varhaiskasvattajat lapsuuden itseisarvon toteuttamisen olevan varhaiskasvatuksessa tiedostettua vai tiedostamatonta. Tutkimus on fenomenologinen sekä hermeneuttinen, sillä kysymyksiin voi vastata oman kokemuksensa ja havaintojensa perusteella. Lapsuuden itseisarvo näkyy kuitenkin *Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa* (myöh. Vasu) ja sen toteutuksessa. Vaikka varhaiskasvattajat vastaavat kysymyksiin sen mukaan, miten he havaitsevat lapsuuden itseisarvon näkymisen käytännössä, ja korostavat oman kokemuksensa mukaisia merkityksellisiä asioita, on lapsuuden itseisarvon toteuttamisen pohjaksi olemassa myös asiakirjoja.

Hermeneuttinen ulottuvuus tulee mukaan fenomenologiseen tutkimukseen tulkinnan tarpeen myötä (Tuomi & Sarajärvi 2018, s. 30). Yleisen määritelmän mukaan hermeneutiikka on tulkitsemista (Kakkori & Huttunen 2014, s. 375). Hermeneuttinen ymmärtäminen voi tarkoittaa ilmiöiden oivaltamista. Fenomenologisuuden lisäksi tutkimukseni onkin hermeneuttinen, sillä fenomenologis-hermeneuttisella tutkimuksella on tavoitteena tuoda näkyväksi sellaisia asioita, jotka tottumus on häivyttänyt tai jotka ovat itse koettua, mutta eivät tietoisesti ajateltua. (Tuomi & Sarajärvi 2018, s. 30.) On siis välttämätöntä tutkimuksen kannalta tietää, miten lapsuuden itseisarvo on Vasussa määritelty, jotta sen toteutumista käytännön tasolla voidaan tulkita. Varhaiskasvatuksen arvopohjaa voidaan kuitenkin toteuttaa varhaiskasvatuksessa toiminnan kautta tiedostamatta arvoja toiminnan taustalla. Myös tulkinnat siitä, mikä merkitys lapsuuden itseisarvon toteutumisella on lapselle, tarvitsevat pohjalle tiedon lapsuuden itseisarvon rakenteista.

4.2 Tutkimusaineiston hankinta ja analyysimenetelmä

Keräsin tutkimusaineiston puolistrukturoituna teemahaastatteluna ja käytin apunani sähköistä haastattelulomaketta. Puolistrukturoidulla haastattelulla tarkoitetaan, että jokin haastattelun näkökohta on määritelty. Puolistrukturoidussa haastattelussa vastaukset eivät yleisesti ole sidoksissa vastausvaihtoehtoihin vaan vastata voi omin sanoin. (Hirsjärvi & Hurme 2008, s. 45—47.)

Teemahaastattelulla taas tarkoitetaan sitä, että haastattelu viittaa tiettyyn teemaan. Teemahaastattelussa tiedetään, että vastaajalla on kokemusta tutkittavasta asiasta. Tutkija on ennen haastattelua selvittänyt tutkittavan ilmiön tärkeitä osia. Sisällönanalyysin avulla tutkija on päätenyt oletuksiin tilanteen määraävistä piirteistä ja niiden seurauksista. Tämän analyysin perusteella hän toteuttaa haastattelurungon, jonka jälkeen haastattelu suunnataan haastateltavien subjektiivisiin kokemuksiin. Tilanteet ovat tutkijan ennalta määrittämiä. (Hirsjärvi & Hurme 2008, s. 47.)

Teemahaastatteluaineiston analysoinnissa ensimmäisenä tehtävänä on järjestää se teemoittain. Tämä tapahtuu poimimalla aineistosta teemoihin sopivia kohtia. Vastauksia kysymyksiin saattaa löytyä kuitenkin eri puolelta haastattelua. (Eskola 2018, s. 187.) Teemoittelussa painottuu se, mitä kustakin teemasta on sanottu. Kyse on siis laadullisen aineiston pilkkomisesta ja ryhmittelystä aihepiirien mukaisesti. (Tuomi & Sarajärvi 2018, s. 79.) Analyysivaiheessa tutkija ryhmittelee aineiston teemoittain tai poimii sieltä tulkittavaksi sitaatteja tutkimusongelmaa valaisevista teemoista (Eskola 2018, s. 190).

Suoritin tutkimukseni haastattelut sähköisesti Microsoft Forms -lomakkeen avulla. Jaoin haastattelulomakkeen sosiaalisessa mediassa. Tämän tutkimuksen teemat on johdettu Vasussa esitetystä lapsuuden itseisarvosta. Jaoin lomakkeen kahdessa Facebook-ryhmässä. Toisessa ryhmässä on Tampereen yliopistossa opiskelevia tai sieltä valmistuneita varhaiskasvatuksen opiskelijoita. Toisessa ryhmässä on sekä varhaiskasvatuksen opettajia että varhaiskasvatuksen opiskelijoita, eikä se ole sidoksissa paikkakuntaan tai opiskelupaikkaan.

Aineiston keruu sijoittui ajallisesti lokakuun loppuun ja marraskuun alkuun vuonna 2020.

Sosiaalista mediaa voidaan käyttää tutkimuslähteenä, välineenä tai paikkana. Tutkimuksen välineeksi sosiaalinen media voidaan määritellä, kun sitä käytetään aineiston keräämiseen. Sosiaalisessa mediassa tapahtuvassa anonyymissä lomakehaastattelussa on otettava huomioon, että tutkija ei voi valikoida vastaajia yksilökohtaisesti. (Valli & Perkkilä 2018, s. 100—105.)

Tutkimuskyselyn alussa ja tutkimuksen esittelyssä kerroin, mistä tutkimuksessani on kyse. Liitin myös mukaan kuvauksen lapsuuden itseisarvosta siten kuin se on Vasussa ilmaistu. Vastaajan ei siis tarvinnut itse selvittää, mistä lapsuuden itseisarvossa on kyse. Sijoitin tutkimuslomakkeen alkuun kysymyksiä, joista selviää, missä varhaiskasvatusyksikössä ja kuinka pitkän ajan vastaaja on työskennellyt. Kaksi ensimmäistä kysymystä olivat pakollisia. Lapsuuden itseisarvoon vastaavia kysymyksiä oli kahdeksan, jotka olivat avoimia ja joihin ei ollut pakko vastata. Toivoin avointen kysymysten antavan vastaajalle tilaa tuottaa oman näkemyksensä tutkittavasta asiasta (ks. Eskola 2018, s. 181).

Haastattelulomakkeeseen vastasi seitsemän henkilöä. Vastaajista neljä työskentelee päiväkodissa, kaksi esiopetuksessa ja yksi vastaajista vastasi työskentelevänsä avoimessa päiväkodissa, jossa on sekä perhekerhoja että varhaiskasvatusryhmiä. Vastaajat olivat työskennelleet alalla jo pidemmän aikaa, sillä neljä vastaajista on työskennellyt varhaiskasvatuksessa viisi vuotta tai kauemmin ja yksi vastaajista 3—4 vuotta. Kaksi vastaajista ilmoitti työskennelleensä alalla 1—2 vuotta.

Vastaukset olivat kirjallisessa muodossa, sillä kysymykset olivat avoimia. Lähdin analysoimaan aineistoa erottelemalla vastauksista ne kohdat, jotka olivat tutkimukseni kannalta kiinnostavia. Näitä kohtia yhteen kerätessäni huomasin vastausten välillä tiettyjä yhteneväisyyksiä eli asioita, jotka toistuivat useammassa vastauksessa. Merkitsin toistuvat kohdat eri väreillä niiden aihealueiden mukaisesti.

Teemoittelin vastaukset aineiston samankaltaisuuksien mukaisesti, mutta halusin tuoda esille myös eriäviä vastauksia. Analysoin aineistoa myös teoriajohtoisesti teemoittelemalla vastaukset sen mukaan, miten lapsuuden itseisarvo on teoriassa esitetty. Nostin vastauksista esille tutkimusongelmaani sopivia sitaatteja tarkastelua varten.

5 TUTKIMUSTULOKSET

Esitän tutkimustulokset vastauksena kolmeen tutkimuskysymykseen. Ensimmäisenä tutkimuskysymyksenäni on, miten *Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa* (myöh. Vasu) esitetty lapsuuden itseisarvo tulee esiin käytännön tasolla varhaiskasvatuksessa. Toisena tutkimuskysymyksenäni on, mikä merkitys lapsuuden itseisarvon toteutumisella varhaiskasvattajien kokemuksen mukaan on lapselle, ja kolmantena kysymyksenäni on, onko lapsuuden itseisarvon toteuttaminen varhaiskasvatuksessa tiedostettua vai tiedostamatonta. Lopuksi käyn läpi yhteenvetona huomioita, joita kyselyyn vastaajat toivat esille useaan otteeseen.

5.1 *Lapsuuden itseisarvon ilmentyminen käytännön tasolla*

Pyrin selvittämään haastattelussani lapsuuden itseisarvon esiintymistä käytännön tasolla erilaisten tilanteeseen sidonnaisten kysymysten kautta. (Liite 1.) Kysymykset koskivat lapsuuden itseisarvon sellaisia osia, joita Vasuun on määritetty. Näitä kysymyksiä olivat esimerkiksi, miten lapsen oikeutta hyvään ja turvalliseen lapsuuteen edistetään vastaajan yksikössä ja mikä on viimeisin tilanne, jossa on korostettu lapsen ainutlaatuisuutta ja arvokkuutta. Lisäksi selvitin haastattelussa, mikä on viimeisin tilanne, jossa lapsi sai kokemuksen kuulluksi, nähdyksi tai huomioon otetuksi tulemisesta, sekä tilanne, jossa lapsi sai kokemuksen yksilöllisyydestä tai yhteisön jäsenenä toimimisesta.

Hyvän ja turvallisen lapsuuden edistämisen kysymykseen vastattiin, että hyvää ja turvallista lapsuutta yksikössä edistävät tehokas kiusaamiseen puuttuminen tai sen ennaltaehkäisy, päiväkodin selkeät rutiinit ja rajat, lapsen arvostus ja kuuntelu, lapsen tärkeyden esiin tuominen sekä arjessa yhdessä toimiminen. Aikuisen saatavuus toistui monessa vastauksessa. Myös vanhempien kanssa tehtävä yhteistyö koettiin tärkeäksi.

Tutut pysyvät aikuiset ja avoin yhteistyö vanhempien kanssa. Lapsi viihtyy ja saa olla lapsi; oppia asioita leikin kautta. Hänellä on turvalliset rutiinit ja rajat. (Vastaaja 3.)

Yksi vastaajista toi esille myös konkreettisia esimerkkejä turvallisuuden edistämisestä, sillä heillä on yksikössään käytössä turvallisuussuunnitelma, kiusaamisen ehkäisemissuunnitelma sekä lapsen osallisuuden mahdollistava suunnitelma.

Ainutlaatuisuuden ja arvokkuuden korostamista koskevan kysymyksen vastaukset liittyivät esimerkiksi juhlien teemojen kautta syntyneisiin keskustelunaiheisiin, varhaiskasvatuskeskusteluihin tai positiivisuuden korostamiseen. Monet vastaajista pitivät tärkeänä lapsen kanssa käytävää arvostavaa keskustelua, jossa toivotetaan esimerkiksi hyvää viikonloppua lapselle. Muutamissa vastauksissa tuotiin esille myös yhteiset juhlat, joihin sai pukeutua ja joiden suunnitteluun lapset ovat saaneet itse vaikuttaa. Positiivisuuden esiin tuominen lapselle myös haastavissa tilanteissa oli vastaajien mukaan tärkeää.

Kävimme toimintaterapeutin ja vanhempien kanssa läpi lapsen tilannetta ja haastavista tilanteista huolimatta lapsen asioissa korostui positiiviset asiat. Sanomme ne myös lapselle. (Vastaaja 7.)

Kysymyksiin, joissa pohdittiin lapsen kuulluksi, nähdyksi ja huomioon otetuksi tulemistä sekä yksilöllisyyttä ja yhteisöllisyyttä, tuli keskenään varsin samankaltaisia vastauksia. Kysymykset ovatkin hyvin vahvasti sidoksissa toisiinsa. Vastauksissa tuotiin esiin esimerkkinä yksilöllisestä huomioimisesta muun muassa lasten kehuminen juhliin puettujen asujen takia. Yksi vastaaja pohti, että lapsen huomioiminen voi tapahtua myös eleiden avulla, esimerkiksi hyväksyvällä katseella. Yksilöllisyyden huomioidussa tuotiin esille lapsilähtöisyys, jossa lapsen ehdottamia ideoita pidettiin arvossa.

Yhteisöllisyyteen liitettiin yhteinen tekeminen, kuten leipominen tai urheilulliset pelit. Vastauksissa tuotiin esille lasten osallisuus, jossa lapset saivat olla mukana vaikuttamassa. Esille tuotiin juhlat yhteisöllisyyden näkökulmasta niin, että lapset saivat olla osallisina esimerkiksi juhlien suunnittelussa. Lisäksi lapset saivat vaikuttaa äänestämällä retkipaikan valintaan. Vastaaja koki äänestämisen retkipaikasta tärkeäksi, sillä äänestäminen on yksi keino saada

lapsen oma mielipide kuulluksi. Samalla lapset saavat kokemuksen siitä, kuinka demokratia toimii.

Tänään olimme pienryhmän kanssa lähdössä retkelle, ja lapset saivat äänestää kahdesta vaihtoehdosta, kumpaan kohteeseen menemme. Äänestyksen avulla jokainen sai mielipiteensä kuulluksi ja lapset oppivat, miten demokratia toimii: enemmistö voittaa. (Vastaaja 5.)

Monet vastaukset lapsuuden itseisarvoa koskeviin kysymyksiin olivat sidonnaisia hyvin arkisiin asioihin. Lapsuuden itseisarvo toteutui pääsääntöisesti tavallisissa arjen tilanteissa esimerkiksi lasten aloitteista vuorovaikutustilanteissa, leikeissä, leivottaessa tai ruokailtaessa. Seuraavassa esimerkissä tuodaan esille arkinen tilanne, jossa varhaiskasvattaja edesauttoi lapsen kuulluksi tulemistä sekä ilmaisi toiminnallaan, millaista on toista arvostava vuorovaikutus.

Ruokailutilanteessa yksi lapsi aloitti keskustelun ja kohta kaikki puhuivat päällekkäin. Pyysin muita odottamaan hetken ja kuuntelemaan loppuun ensimmäisenä aloittaneen asian. Lopulta muut lapset yhtyivät aloittajan keskusteluun viikonlopun touhuista. Tilanteesta syntyi hyvä vuorovaikutustilanne. (Vastaaja 4.)

Vastauksissa korostettiin paljon lasten ideoiden ja ajatusten kuuntelua. Yksilölliset ideat pyrittiin huomioimaan ja toteuttamaan yhteisesti. Lasten mielenkiinnonkohteita pyrittiin selvittämään ja lasten kaverisuhteita arvostettiin ja vuorovaikutukseen kannustettiin.

Juhlat nostavat esille paljon keskustelunaiheita niin lasten kesken kuin lapsen ja aikuisen välillä. Näitä keskusteluja referoitiin osittain vastauksissa. Yhdessä yksikössä lapset pääsivät myös suunnittelemaan ja toteuttamaan itse keksimäänsä juhlaa.

5.2 Lapsuuden itseisarvon toteutumisen merkitys lapselle

Halusin selvittää haastattelussa, kokevatko varhaiskasvattajat lapsuuden itseisarvon toteutumista tärkeänä ja miten lapsuuden itseisarvon toteutuminen vaikuttaa lapsen kehitykseen ja kasvuun. Lapsuuden itseisarvon toteutumisen tärkeyttä kysyttäessä jokainen vastasi odotetusti lapsuuden itseisarvon toteutumisen varhaiskasvatuksessa olevan tärkeää.

Erittäin tärkeää. Luo turvaa ja tunnetta, että välitetään. Osallisuuden kautta tulee tunne, että kuuluu ryhmään. Turvallisessa ympäristössä oppiminen on helpompaa. (Vastaaja 3.)

Vastaajien mukaan lapsuuden itseisarvon toteutumisen myötä lapsi kokee olevansa tärkeä omana yksilönään ja yhteisön jäsenenä. Kokemus tärkeydestä vaikuttaa lapsen minäkuvaan ja itsetuntoon. Lapsuuden itseisarvoa toteuttamalla varmistetaan lasten oikeus hyvään lapsuuteen, johon kuuluu kiireettömyys ja stressittömyys, oikeus leikkiin ja oikeus olla lapsi.

Uskon, että lapsuuden itseisarvon toteutumisella on merkittävä vaikutus lapsen kehitykseen ja kasvuun. Se nimittäin vahvistaa heidän itsetuntoaan ja empatiakykyään sekä kannustaa osallisuuteen sekä itsenäiseen toimijuuteen. Nämä kaikki taidot ovat ensiarvoisen tärkeitä tämän päivän yhteiskunnassa elävillä kansalaisilla. (Vastaaja 5.)

Arvon toteutuminen luo vastaajien mukaan turvallisuuden tunnetta ja tunteen siitä, että lapsi on tärkeä ja arvokas omana itsenään ja yhteisön jäsenenä. Lapsen kohtaaminen arvokkaana yksilönä on osa hyvää ja turvallista kehitystä. Arvokkaana yksilönä kohtaaminen vaikuttaa vastaajien mukaan myös ihmisyyden, empatian, arvostuksen ja osallisuuden syntyyn.

5.3 Lapsuuden itseisarvo varhaiskasvatuksessa – tiedostettua vai tiedostamatonta?

Vaikka lapsuuden itseisarvo on merkitty yhdeksi Vasun perusarvoista, on mielestäni silti erittäin kiinnostavaa tietää, kuinka tietoisesti tätä arvoa toteutetaan varhaiskasvatuksen kentällä. Vasu on rakentunut osittain arvojen pohjalta, jolloin itseisarvon toteutumien saattaa tapahtua huomaamatta ilman Vasun tietoista noudattamistakin. Lähes kaikki vastaajista totesivat lapsuuden itseisarvon toteutumisen olevan sekä tiedostettua että tiedostamatonta. Vain yksi vastaajista totesi lapsuuden itseisarvon olevan täysin tiedostettua, koska valtakunnallinen Vasu velvoittaa siihen.

Tiedostamatonta enemmänkin. Toisaalta terveys ja turvallisuus ovat läsnä tietoisesti. Mielestäni stressittömyys ja huolettomuus ja näiden vaalimisen yrittäminen on tiedostamatonta mutta erittäin arvokasta. Itsekin jäsentelin tämän [lapsuuden itseisarvon] tämän kyselyn myötä. (Vastaaja 2.)

Tulee olla tietoista!! Jo valtak. vasukin siihen velvoittaa. (Vastaaja 3.)

Monessa yksikössä aiheeseen paneuduttiin yksikkö- ja tiimikohtaisesti hyvinkin paljon. Terveys ja turvallisuus olivat suunnitelluimpia ja näkyvimpiä lapsuuden itseisarvon rakenteita ja niiden tukemiseksi yksikössä saattoi olla hyvin yksityiskohtaisia pohdintoja, kuten esimerkiksi aikaisemmin mainittu turvallisuussuunnitelma sekä kiusaamista ehkäisevä suunnitelma. Tärkeässä roolissa ovat tiimikeskustelut, joilla lapsuuden itseisarvo tehdään yksikössä näkyväksi ja tiedostetummaksi.

Kumpaakin. Omassa työyhteisössä itseisarvon toteuttaminen on vahvasti selkärangassa. Silti siitä käydään keskusteluita tiimissä, pedagogisissa palavereissa ja asiaan todella paneudutaan. (Vastaaja 4.)

Yksi vastaajista kertoi lapsuuden itseisarvon olevan hyvin paljon tiedostamatonta, mutta hän toi esille myös huolen siitä, että mikäli asiaa ei tiedosteta ja sen toteutumiseen ei yksikössä panosteta ollenkaan, saattavat rutiinit ja kiire viedä tilaa lapsuuden itseisarvon toteutumiselta.

5.4 Vastauksien yhteneväisyyksiä

Vastauksissa oli havaittavissa selvää samankaltaisuutta. Nämä yhteneväisyydet esiintyivät lähes jokaisessa vastauksessa. Tärkeänä vastaajat kokivat positiivisen suhtautumisen lapseen, aikuisten toiminnan itsearvioinnin ja tiimikeskustelut, osallisuuden, yksilöllisyyden, sensitiivisyyden, leikin sekä aikuisen läsnäolon. Vastaajat kokivat, että aikuisten keskustelu ja oman toiminnan itsearviointi on tärkeää. Esimerkkeinä tärkeistä keskustelunaiheista tiimiläisten kesken esiintyi tuloksissa oman näkemyksen kertominen hyvästä lapsuudesta ja lapsikuvasta, lasten yksilöllisten tarpeiden huomioiminen samoin kuin se, kuinka yksilölliset tarpeet voisi toteuttaa lapsen edun ja pedagogisuuden huomioon ottaen. Myös mahdollisten tilanteiden yhdessä läpikäyminen, esimerkiksi kuinka toimitaan kiusaamisen ehkäisemiseksi, oli tärkeä keskustelunaihe tiimeissä.

Vaikka kaikissa vastauksissa ei puhuttu suoraa keskustelusta tiimin kanssa, tuotiin niissä esille kuitenkin se, että oman ja ryhmän toiminnan arviointi on

lapsuuden itseisarvon toteutumisen kannalta tärkeää. Lisäksi useissa vastauksissa kohtaan, jossa kysyttiin hyvän ja turvallisen lapsuuden toteutumisesta yksikössä, vastattiin aikuisen läsnäolon tai helposti saatavuuden olevan tärkeässä asemassa. Vastauksien mukaan tutut ja pysyvät aikuiset, varhaiskasvattajien ammattietiikka sekä henkilökunnan ajantasainen koulutus ovat tärkeä osa turvallisuutta. Aikuisen läsnäolo koettiin myös erittäin tärkeäksi esimerkiksi turvallisuuden kannalta.

Positiivinen suhtautuminen lapseen ja sensitiivisyys esiintyivät vastauksissa useaan kertaan. Myös positiivinen pedagogiikka ja sen toteuttaminen tuotiin esille yhdessä vastauksessa. Positiivinen suhtautuminen näkyi vastauksissa esimerkiksi lapsen kohtelemisena ihmisenä eikä toiminnan kohteena, lapsen kannustamisena, kehumisena ja ylipäänsä lapsen arvostamisena ja sen näyttämisenä. Sensitiivisyys näkyi lapsen kuunteluna, hänen puheenaiheisiinsa tarttumisenä sekä läsnäolona esimerkiksi leikeissä.

Osallisuus perustuu ihmisten väliseen aitoon dialogiseen ja tasavertaiseen suhteeseen. Siinä yksilöllä on mahdollisuus vaikuttaa toimintaan ja toimintaympäristöönsä. (Turja 2017, s. 43—44.) Osallisuuden merkitys tuotiin vastauksissa esille erilaisen yhteisen suunnittelun kautta, lapsen idean kuunteluna ja mahdollisuuksien mukaan toteuttamisena. Lapsen asioiden äärelle on vastaajien mukaan tärkeää pysähtyä.

Yhteisöllisyyden ja yhteenkuuluvuuden tunne ovat lapselle tärkeitä, mutta lapselle on tärkeää myös hänen huomioimisensa yksilötasolla (Koivula & Eerola-Pennanen 2017, s. 212). Yksilöllisyyttä todella korostettiin vastauksissa, sillä useassa vastauksessa ja usean kysymyksen kohdalla tuotiin esille lapsen yksilöllisyyden tärkeys ja sen huomioiminen. Yksilöllisyys tuotiin esille esimerkiksi lapsen toiveiden arvostamisena, kuunteluna sekä toteuttamisena, lapsen kohtaamisena omana yksilönään samoin kuin yksilöllisen toiminnan ymmärtämisenä. Suurin osa yksilöllisyyteen liittyvistä vastauksista koski lapsen ja aikuisen välistä vuorovaikutustilannetta, jossa lasta kuunnellaan, hänen mielipidettään arvostetaan ja hänen aloitteisiinsa vastataan.

Leikillä on merkitystä lapsen kokonaisvaltaisessa kehityksessä ja hyvinvoinnissa (Opetushallitus 2018, s. 22). Leikin tärkeyttä korostettiin vastauksissa ja useat vastaajat pohtivatkin sitä, kuinka he aikuisena voivat tukea leikkiä, sen syntyä ja sujuvuutta.

5.5 Tulosten yhteenveto

Keskeisimpänä tuloksena tutkimuksestani on, että lapsuuden itseisarvon toteutumista käytännön tasolla tuetaan varhaiskasvatuksessa suunnittelemalla ja varmistamalla turvallinen ympäristö, huomioimalla lapsi, korostamalla lapsen ainutlaatuisuutta ja arvokkuutta ja tuomalla esiin lapsen positiivisia puolia myös haastavissa tilanteissa. Tutkimukseni tulosten mukaan yksilöllisyyttä voidaan korostaa arvostamalla lapsen kohtaamisella, jonka ilmentymiä voivat olla kehu, yksilöllinen huomioiminen tai pelkästään kannustavat eleet, kuten hyväksyvä katse. Lapsilähtöisyys on myös lapsuuden itseisarvon toteutumisen kannalta tärkeää. Yhteisöllisyyteen liitetään lasten yhteinen tekeminen ja mahdollisuus vaikuttaa toimintaan sekä yksilönä että yhteisönä. Tulosten mukaan on tärkeää, että lapset saavat tuoda esiin ideoitaan ja mielipiteitään.

Lapsuuden itseisarvon toteutuminen koetaan varhaiskasvatuksessa tulosteni mukaan tärkeäksi. Lapsuuden itseisarvon toteutumisella on merkitystä lapselle, sillä sen kautta lapsi kokee olevansa tärkeä niin omana yksilönään kuin yhteisönsä jäsenenä. Kokemus tärkeydestä ja mahdollisuudesta vaikuttaa itseään koskeviin asioihin vahvistavat taas lapsen itsetuntoa. Myönteisessä ja turvallisessa ympäristössä lapsi voi myös oppia uusia asioita ja koetella omia rajojaan.

Lapsuuden itseisarvo on kirjattuna Vasuun, mutta tulosteni mukaan varhaiskasvattajat tuntevat silti, että lapsuuden itseisarvon toteuttaminen ei ole aina tiedostettua vaan osittain myös tiedostamatonta. Turvallisuuteen liittyvät seikat itseisarvon toteutumisessa ovat tiedostetuimpia, sillä niihin on varhaiskasvatusyksiköissä kirjallisia suunnitelmia. Muutoin lapsuuden itseisarvo toteutuu sidoksissa muuhun tekemiseen, kuten esimerkiksi ruokailutilanteisiin tai ohjattuihin hetkiin.

Tutkimusaineistosta löytyi sisällönanalyysin avulla paljon yhteneväisyyksiä, jotka toistuivat vastauksissa useasti. Näitä yhteneväisyyksiä olivat positiivinen suhtautuminen lapseen, keskustelut tiimin kanssa, lapsen osallisuus, lapsen sensitiivinen kohtaaminen, leikin merkitys ja yksilöllisyyden korostaminen. Nämä tekijät korostuivat tuloksissa ja niitä pidettiin tärkeinä lapsuuden itseisarvon toteutumisen kannalta.

6 POHDINTA

Tutkimusta tehdessäni mielenkiintoisinta oli saada tietää, miten *Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa* (myöh. Vasu) esitetty lapsuuden itseisarvo tulee esiin käytännön tasolla varhaiskasvatuksessa. Tämä oli myös ensimmäinen tutkimuskysymykseni. Lisäksi tarkastelin toisena ja kolmantena tutkimuskysymyksenäni, mikä merkitys lapsuuden itseisarvon toteutumisella varhaiskasvattajien kokemuksen mukaan on lapselle ja onko lapsuuden itseisarvon toteuttaminen varhaiskasvatuksessa tiedostettua vai tiedostamatonta. Vaikka lapsuuden itseisarvo on määritelty Vasussa, jättää määrittely silti paljon varhaiskasvattajalle tulkinnan varaa esimerkiksi siinä, miten hän lapsuuden itseisarvoa lopulta käytännössä toteuttaa. Tutkimusta tehdessäni oli mielenkiintoista selvittää, onko Vasun määrittely itseisarvosta vain merkityksetön kirjaus, vai toteutetaanko sitä täysin tietoisena siitä, että tällainen arvo todella on Vasuun sisällytetty.

6.1 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

Tutkimukseen liittyy aina eettisiä ratkaisuja erityisesti, kun on kyse ihmistieteestä. Eettisiä ratkaisuja on tehtävä tutkimuksen jokaisessa vaiheessa, ei ainoastaan haastattelussa. Esimerkiksi tutkimuksen tarkoituksen on palveltava tutkittavana olevan inhimillisen tilanteen parantumista. Suunnitteluvaiheessa on punnittava tarkkaan, mitä mahdollista haittaa tutkimuksesta voisi aiheutua kohdehenkilölle. Kohdehenkilöltä on saatava suostumus tutkimukseen. (Hirsjärvi & Hurme, 2008 s. 20.) Tärkeää on suorittaa tutkimus hyvän tieteellisen käytännön mukaisella tavalla. Tämä on ainoa keino, jotta tutkimus voisi olla eettisesti hyväksyttävä ja luotettava ja tulokset uskottavia. (TENK 2012, s. 6.)

Keräsin tähän tutkimukseen aineiston haastatteluna, jonka toteuttamiseen käytin Microsoft Forms -lomaketta. Haastattelulomakkeen jaoin kahdessa Facebook-ryhmässä. Haastatteluun vastaaminen oli vapaaehtoista ja

kuvauksessa informoin haastatteluun vastaajia siitä, mihin tutkimus tehdään ja mihin haastattelun tietoja käytetään. Vastaaminen tapahtui täysin anonymisti, eikä haastattelussa kysytty mitään, mistä vastaaja olisi tunnistettavissa. Ennen haastattelulomakkeen julkaisemista pyysin vielä kummankin Facebook-ryhmän ylläpidolta luvan sen julkaisemiseksi. Koska kohderyhmä ei ollut tietyistä varhaiskasvatusyksiköistä tai tietyltä alueelta, en voinut pyytää tutkimuslupaa esimerkiksi kaupungilta. Lisäsin haastattelun yhteyteen tietosuojalomakkeen, jossa kerroin vastaajalle hänen oikeuksistaan. (Liite 2.) Tietosuojalomakkeen pohjalta varmistin vastaajalle, että haastatteluun vastaaminen on täysin vapaaehtoista ja että vastaamisen saa lopettaa kesken niin halutessaan. Tietosuojalomakkeessa ilmoitin vastaajalle myös, kuinka kauan kerättyjä tietoja säilytetään. Ajan umpeutuessa hävitän kerätyn aineiston asianmukaisesti.

Tutkijan vastuulla on tulkita vastaajan kertomus tutkimukseensa oikein. Vastauksia analysoitaessa on varmistettava, ettei vastausta irroteta asiayhteydestä niin, että vastauksen tulkinta on erilainen kuin vastaaja on tarkoittanut. Tämä on yhteydessä myös luottamuksellisuuteen. (Hirsjärvi & Hurme 2008, s. 20.) Analysoidessani vastauksia tässä tutkimuksessa olen lainannut suoraan vastaajia siten kuin he ovat asian haastattelulomakkeeseen kirjoittaneet. Tämän tarkoituksena on paitsi rikastuttaa tutkimusta myös todentaa aineiston pohjalta tehtyä analyysia. Käytin tutkimukseen ainoastaan vastauksia, joita ei voida yhdistää tiettyyn henkilöön tai varhaiskasvatusyksikköön.

Kvalitatiivisessa tutkimuksessa arvioidaan tutkimusprosessin luotettavuutta. Tutkija on tutkimuksensa keskeinen tutkimusväline, jolloin pääasiallinen luotettavuuden kriteeri on tutkija itse. Laadullisessa tutkimuksessa luotettavuus voidaan jakaa erilaisiksi kriteereiksi, joita ovat esimerkiksi uskottavuus, siirrettävyys, varmuus ja vahvistuvuus. Uskottavuus luotettavuuden kriteerinä tarkoittaa, että tutkittavien ja tutkijan käsitykset vastaavat toisiaan. Uskottavuuden pohdinta on kuitenkin tutkijan itsensä varassa, sillä tulkintojen vieminen tutkittavien arvioitavaksi ei välttämättä lisää tutkimuksen uskottavuutta. (Eskola & Suoranta 1998, s. 151—153.) Uskottavuutta lisää kuitenkin hyvä tieteellinen käytäntö, eli eettinen vastuullisuus sekä oikeiden toimintatapojen noudattaminen ja edistäminen (Tuomi & Sarajärvi 2018, s. 111). Siirrettävyydellä tarkoitetaan sitä, onko tutkimustuloksia mahdollista siirtää toiseen kontekstiin. Siirrettävyys on kuitenkin mahdollista tietyin ehdoin. Varmuus ja vahvistuvuus

tarkoittavat sitä, että tutkimuksessa otetaan huomioon myös seikat, joilla voi ennakoimattomasti olla vaikutusta tutkimuksen kulkuun. Tutkimuksessa tehdyt tulkinnat voivat saada myös tukea muista samankaltaisista tutkimuksista, mikä lisää tutkimuksen varmuutta. (Eskola & Suoranta 1998, s. 153.)

Tutkimustuloksia analysoidessani olen ottanut huomioon sen mahdollisuuden, että vastaus voi irrota asiayhteydestään. Tämän vuoksi esimerkiksi luokitusta tehdessäni olen varmistanut, ettei vastaajan sanoma vaihdu erilaiseksi kuin hän on sen alun perin tarkoittanut. Tutkimusaineisto on pieni, mikä teki varmistamisesta helpompaa. Tutkimus on mahdollista tehdä uudestaan esimerkiksi tietylle varhaiskasvatyksikölle. Tuloksissa ilmeni samankaltaisuuksia haastattelujen vastauksien osalta, mikä lisäsi vastauksien luotettavuutta.

Sosiaalisessa mediassa tehtävään tutkimukseen liittyy aina riski, sillä haastattelulomakkeeseen voi vastata kuka tahansa eikä tutkija voi rajata pois vastaajia, jotka eivät kuulu toivottuun vastausryhmään (Valli & Perkkilä 2018, s. 101). Jaoin tämän tutkimushaastattelun kuitenkin sellaisissa Facebook-ryhmissä, joihin jäseneksi pääsevät henkilöt, jotka ovat varhaiskasvatuksen opettajia tai varhaiskasvatuksen opettajaksi opiskelevia.

6.2 *Pohdintaa tuloksista*

Haastattelu lapsuuden itseisarvon toteutumisesta rakentui pääsääntöisesti avoimista kysymyksistä, jotka sisälsivät osia lapsuuden itseisarvon käsitteestä. Lapsuuden itseisarvon sisältö on johdettu Vasusta. Jotta vastaaminen tuntuisi helpommalta, mainitsin haastattelun yhteydessä, etteivät kaikki kysymykset ole pakollisia eikä vastauksien tarvitse olla pitkiä. Haastatteluun vastasi tästä huolimatta hyvin pieni joukko. Tähän saattoi vaikuttaa se, että vaikka haastatteluun ei ollut pakko antaa pitkiä vastauksia, täytyi vastaajan silti pohtia vastauksiaan, mikä saattoi viedä aikaa. Haastatteluun vastaaminen vaati selvästi pidemmän työhistorian ja varhaiskasvatyksikön tapojen tuntemista, sillä useat vastaajat olivat työskennelleet samassa yksikössä jo pidemmän aikaa. Tämä saattoi vaikuttaa siihen, että vain pieni joukko jaksoi vastata haastattelulomakkeeseen. Haastatteluun vastanneet vastasivat kuitenkin erittäin kattavasti ja olivat selvästi kiinnostuneita tutkimastani aiheesta.

Lapsuuden itseisarvo toteutuu varhaiskasvatuksessa käytännön tasolla hyvin arkikokemuksellisten tilanteiden kautta. Tilanteet, joissa lapsuuden itseisarvoa toteutettiin, olivat sellaisia, jotka toistuvat varhaiskasvatustyksikössä varmasti päivittäin, kuten esimerkiksi leikkiminen ja ruokailu. Lisäksi vastauksissa näkyivät ajankohtaiset juhlat, kuten halloween ja joulukokki. Lapsuuden itseisarvon toteutuminen näkyi lapsen kohtaamisissa. Koska lapsuuden itseisarvoa toteutetaan suunnitelmallisen toiminnan lisäksi myös arkisissa hetkissä, luo se mielestäni kestävä pohjan lapsuuden itseisarvon toteutumiselle. Lapsuuden itseisarvo ei toteudu vain suunnitellun toiminnan kautta, vaan se on läsnä jokapäiväisessä elämässä. Varhaiskasvatuksessa iso osa päivästä pyöri nimenomaan päivittäisten toimintojen ympärillä ja suunnitellut hetket ovat vain pieni osa päivää. On siis mielestäni tärkeää, että lapsuuden itseisarvo näkyy eniten tilanteissa, joita ei ole etukäteen suunniteltu.

Jokainen vastaajista vastasi lapsuuden itseisarvon toteutumisen olevan tärkeää varhaiskasvatuksessa. Lisäksi lapsuuden itseisarvon toteutumisen tärkeys varhaiskasvattajille välittyi mielestäni heidän jokaisessa vastauksessaan. Tulos oli odotettu, sillä Vasu luokittelee lapsuuden itseisarvon tärkeäksi. Myös aikaisemmin mainitsemani Pihlaja ja Viitala (2019, s. 16–17) totesivat artikkelissaan näkemyksen lapsuudesta itseisarvona olevan varhaiskasvatuksen ydin. Mikäli kysymykseen vastaisi kieltävästi, olisi se erittäin painava syy pohtia, soveltuuko työskentelemään varhaiskasvatuksen alalla.

Olin kiinnostunut kuulemaan varhaiskasvattajien kokemuksia siitä, mikä merkitys lapsuuden itseisarvon toteutumisella varhaiskasvatuksessa on lapselle. Mielestäni tällä kysymyksellä selvitin myös sitä, tiedostavatko varhaiskasvattajat sen, miksi he toteuttavat Vasussa määrättyjä arvoja käytännössä eli mihin arvon toteutuminen voi johtaa. Vasussa määritelty lapsuuden itseisarvo korostaa lapsen ainutlaatuisuutta ja arvokkuutta (Opetushallitus 2018, s. 20). Vastaukset olivat moninaisia, mutta eniten lapsuuden itseisarvon toteutumisella katsottiin olevan positiivinen vaikutus lapsen itsetunnon kehittymiselle ja arvokkuuden kokemukselle. Kun aikuiset kohtelevat lapsia arvostavasti, saavat lapset kokemuksen siitä, että he ja heidän mielipiteensä ja ajatuksensa ovat tärkeitä.

Lapsen osallisuutta yhteisössä tulisi tukea ja kannustaa (Turja 2017, s. 41). Vastaajat kokivat, että kun lasta kannustetaan toimimaan osallisina yhteisössään, he saavat kokemuksen esimerkiksi demokraattisuudesta ja siitä,

että he voivat vaikuttaa elämäänsä oman toimintansa kautta. Osallisuus yhdistetään myös lapsen oikeuteen tulla kuulluksi, nähdyksi ja huomioituksi (Opetushallitus 2018, s. 26). Ehkä juuri siitä syystä osallisuutta korostettiin vastauksissa runsaasti.

Lähes kaikki vastaajat kokivat lapsuuden itseisarvon toteutumisen olevan osittain tiedostamatonta ja osittain tiedostettua. Turvallisuus on yksi hyvän lapsuuden edellytyksistä. Kasvattajan yksi tärkeimmistä tavoitteista on turvallisen kasvu- ja oppimisympäristön rakentaminen. (Hurme & Kyllönen, s. 15—23.) Tiedostetuimpana lapsuuden itseisarvoa toteutettiin vastaajien mukaan, kun kyseessä olivat turvallisuuteen liittyvät asiat. Tämä voi johtua siitä, että vaaratilanteiden ennakointiin ja turvallisuuden toteutumiseen on laadittu kirjallisia suunnitelmia, joita pitäisi löytyä jokaisesta varhaiskasvatusyksiköstä. Yksi vastaajista toi kuitenkin esille näkökulman, jonka mukaan lapsuuden itseisarvon toteuttamisen kuuluu olla tiedostettua, sillä Vasu velvoittaa siihen. Vastauksista ilmeni myös huoli siitä, että mikäli lapsuuden itseisarvoa ei tiedosta ollenkaan, se voi jäädä toteutumatta esimerkiksi kiireen vuoksi.

Koska lapsuuden itseisarvo toteutuu varhaiskasvatuksessa hyvin arkikokemuksellisissa tilanteissa, saattaa sen toteuttaminen olla tästä syystä hyvin pitkälle tiedostamatonta. Vasu pohjautuu sen alussa mainituille arvoille, jolloin toteuttamalla Vasua käytännössä voidaan lapsuuden itseisarvoa toteuttaa tiedostamattomasti. Esimerkiksi osallisuutta ja positiivista pedagogiikkaa toteuttamalla toteutetaan samalla myös lapsuuden itseisarvoa. Yksi vastaajista myös totesi jäsenelleen lapsuuden itseisarvon toteutumisen käytännössä vasta tämän kyselyn myötä.

Yleisesti vastaajien kuvailemat hetket, joiden aikana lapsuuden itseisarvo toteutui, eivät olleet ohjattuun tekemiseen sidonnaisia. Erityisesti juuri ohjatun toiminnan tulisi perustua pedagogisuuteen sekä Vasun pohjalle. Vaikka varhaiskasvatusta tuleekin toteuttaa myös arkisissa tilanteissa Vasun pohjalta, on se tunnettava hyvin perusteellisesti, jotta voisi tietoisesti toimia Vasun ohjeiden mukaisesti jokaisessa tilanteessa. Kesken ruokailutilanteen ei esimerkiksi voi tarkistaa, mitä Vasu sanoo lapsen aloitteeseen vastaamisesta. On siis pohdittava, onko lapsuuden itseisarvon toteutuminen, esimerkiksi lapsen arvokas kohtaaminen yksilönä, osittain varhaiskasvattajien oman arvomaailman tai ammattietiikan ja sen toteuttamisen varassa.

Vaikka kysymykset olivat avoimia ja vastaajat työskentelivät mitä todennäköisimmin eri yksiköissä, oli vastauksien sisällöissä huomattavissa paljon samankaltaisuuksia arvon toteutumista ja sen merkityksellisyyttä pohdittaessa. Näitä samankaltaisuuksia olivat jo aikaisemmin mainitut positiivinen suhtautuminen lapseen, aikuisten toiminnan itsearviointi ja tiimikeskustelut, osallisuus, sensitiivisyys, leikki, aikuisen läsnäolo sekä yksilöllisyys. Yksi kyselyni kysymyksistä koski lapsen yksilöllisyyttä, mutta halusin nostaa analyysissäni yksilöllisyyden yhdeksi vastauksien yhteiseksi tekijäksi siitä syystä, että se ilmeni myös useiden muiden kysymysten vastauksista.

Tiimien välistä keskustelua pidettiin tärkeänä, sillä aikuisten on vastaajien mukaan hyvä pohtia näkemyksiensä yhteneväisyyksiä ja samalla myös niitä näkemyksiä, jotka eroavat toisistaan. Tiimien yhteneväiset näkemykset ovat varmasti myös yhteydessä siihen, että lapset kohdataan varhaiskasvatustyksikössä yhdenvertaisesti. Tiimien toimivuus, aikuisen perusteltu toiminta ja yhteiset näkemykset luovat varhaiskasvatustyksikköön myös turvallisuutta. Vastauksissa monet toivat esille tiimissä keskustelun tärkeyden sille, että lapsuuden itseisarvo voisi toteutua. Vastauksissa painotettiin, että tiimikeskusteluissa arvioidaan tiimin toimintaa ja keskustellaan mahdollisesti eriävistä mielipiteistä tiimiläisten kesken, jotta tiimin toiminta olisi mahdollisimman yhdenmukaista.

Myös yksilöllisyyttä, osallisuutta, lapsen sensitiivistä kohtaamista ja leikkiä korostettiin vastauksissa. Yksilöllisyys ja osallisuus olivat ennalta arvattavia vastauksia, mutta sensitiivisyys ja leikin tärkeyden esiin tuominen oli ennalta arvaamatonta, joskin hyvin ymmärrettävää. Yksilöllisyyttä korostettiin vastauksissa huomattavasti enemmän kuin yhteisöllisyyttä. Tämä voisi johtua siitä, että yhteisöllisyyden katsotaan rakentuvan hyvinvoivista ja itseään arvostavista yksilöistä, jolloin yksilöllisyyttä korostettiin yhteisöllisyyttä enemmän.

Lapsen tärkein tehtävä on leikki ja sitä korostetaan paljon jo kasvatustieteiden koulutuksessa. Lapsen sensitiivinen kohtaaminen on myös erittäin tärkeää ja sen myötä toteutuu osittain lapsuuden itseisarvo. Sensitiivisyys varmistaa lapsen arvokkaan kohtaamisen, vuorovaikutuksen ja hänen aloitteidensa kuuntelun.

Nämä yhteiset tekijät kertovat mielestäni siitä, miten varhaiskasvatus toteutuu Suomessa yhdenvertaisesti. Varhaiskasvattajat pitävät samoja asioita

tärkeänä sille, että lapsuuden itseisarvo voisi toteutua käytännössä varhaiskasvatuksessa.

6.3 *Jatkotutkimusehdotuksia*

Vaikka tutkimusongelmaan saadaan tutkimusta tehtäessä selvyttä, saattavat tulokset herättää uusia kysymyksiä tai teoreettisia ongelmanasetteluja. Yhden tutkimuksen loppu voi olla toisen tutkimuksen alku. (Alasuutari 2011, s. 216.) Tätä tutkimusta tehdessäni mieleeni nousi kysymys siitä, voiko varhaiskasvatuksen alalla työskennellä, mikäli oma arvomaailma poikkeaa Vasussa esitetyistä arvoista. Tässä tutkimuksessa ilmeni myös, ettei Vasussa esitetyjä arvoja välttämättä aina noudateta tietoisesti. Tämän vuoksi olisi kiinnostavaa tietää, kuinka luontaiseksi varhaiskasvattajat kokevat arvojen toteuttamisen eli ovatko heidän omat arvonsa yhteneväisiä Vasussa esitettyjen arvojen kanssa. Kandidaatintutkielmassa ei ollut mahdollista tutkia kaikkia Vasussa esitetyjä arvoja niiden laajojen kokonaisuuksien vuoksi. Olisi kuitenkin mielenkiintoista tehdä vastaavanlainen tutkimus myös muista Vasussa esitetyistä arvoista.

LÄHTEET

- Alanen, L. (2009). Johdatus lapsuudentutkimukseen. Teoksessa Alanen, L. & Karila, K. (toim.), *Lapsuus, lapsuuden instituutiot ja lasten toiminta* (E-kirja) (ss. 9—30). Tampere: Vastapaino.
- Alasuutari, P. (2011). *Laadullinen tutkimus 2.0*. (E-kirja). Tampere: Vastapaino.
- Costiander, K. (2017). Yleiskatsaus varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin. Teoksessa Haapsalo, T., Petäjä, H., Vuorelma-Glad, P., Sandén, M., Pulkkinen, H. & Tahvanainen, I. (toim.), *Varhaiskasvatus katsomusten kesellä* (ss. 44—57). Helsinki: Lasten Keskus.
- Eskola, J. (2018). Laadullisen tutkimuksen juhannustaiat: laadullisen aineiston analyysi vaihe vaiheelta. Teoksessa Valli, R. (toim.), *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin* (E-kirja) (ss.180—200). Jyväskylä: PS-Kustannus.
- Eskola, J., Lähti, J. & Vastamäki, J. (2018). Teemahaastattelu: lyhyt selviytymisopas. Teoksessa Valli, R. (toim.), *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle* (E-kirja) (ss. 24—46). Jyväskylä: PS-Kustannus.
- Eskola, J. & Suoranta, J. (1998). *Johdatus laadulliseen tutkimukseen* (E-kirja). Tampere: Vastapaino.
- Haydon, D. (2012). Childrens' Rights: The Effective Implementation of Rights-based Standards. Teoksessa Sheehan, N., Rhoades, H. & Stanley, N. (toim.), *Vulnerable children and the law* (E-kirja) (ss. 23—39). London: Jessica Kingsley Publishers.
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. (2008). *Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö* (E-kirja). Helsinki: Gaudeamus.
- Hurme, K. & Kyllönen, T. (2014). *Turvassa! Vahvista lapsen turvallisuuden tunnetta ja varaudu vaaratilanteisiin*. Jyväskylä: PS-kustannus.

- Johansson, E. (2018). Values education in preschool. Teoksessa Johansson, E. & Einarsdottir, J. (toim.), *Values in Early Childhood Education. Citizenship for Tomorrow* (ss. 1—16). London and New York: Routledge.
- Järvinen, M., Laine, A. & Hellman-Suominen, K. (2009). *Varhaiskasvatusta ammattitaidolla*. Helsinki: Kirjapaja.
- Kakkori, L. & Huttunen, R. (2014). Fenomenologia, hermeneutiikka ja fenomenografinen tutkimus. Teoksessa Saari, A., Jokisaari, O.-J. & Värri, V.-M. (toim.), *Ajan kasvatus. Kasvatusfilosofia aikalauskritiikkinä* (E-kirja) (ss. 367—395). Tampere: Tampere University Press.
- Kiviniemi, K. (2018). Laadullinen tutkimus prosessina. Teoksessa Valli, R. (toim.), *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin* (E-kirja) (ss. 62—74). Jyväskylä: PS-Kustannus.
- Koivula, M. & Eerola-Pennanen, P. (2017). Yhteisöllisyys ja yksilöllisyys. Teoksessa Koivula, M., Siippainen, A., Eerola-Pennanen, P. & Böök, M. (toim.), *Valloittava varhaiskasvatus. Oppimista, osallisuutta ja hyvinvointia* (E-kirja) (ss. 203—215). Tampere: Vastapaino.
- Kola-Torvinen, P. & Opetushallitus. (2017). *Varhaiskasvatuksen turvallisuussuunnittelu*.
https://www.avi.fi/documents/10191/9473163/Kola_Torvinen+Varhaiskasvatuksen+turvallisuussuunnittelu/de5c4001-0742-4711-8ea0-1c05abba6046 (Viitattu 11.11.2020).
- Laine, T. (2018). Miten kokemusta voidaan tutkia? Fenomenologinen näkökulma. Teoksessa Valli, R. (toim.), *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin* (E-kirja) (ss. 25—42). Jyväskylä: PS-Kustannus.
- Ojanen, E. (2011). Arvot, tosiasiat ja sivistys. Teoksessa Jantunen, T. & Ojanen, E. (toim.), *Arvot kasvatuksessa* (ss. 7—16). Helsinki: Tammi.
- Opetushallitus. (2014). *Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet*. Helsinki: Opetushallitus.
https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/esiopetuksen_opetussuunnitelman_perusteet_2014.pdf (Viitattu 17.10.2020).
- Opetushallitus. (2018). *Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet*. Helsinki: Opetushallitus.

https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet.pdf (Viitattu 18.11.2020).

Opetushallitus. (2020). *Miina ja Ville. Opettajan aineisto.*

<https://www.oph.fi/fi/oppimateriaali/miina-ja-ville-opettajan-oppaita/miina-ja-ville-etiikkaa-etsimassa-17> (Viitattu 19.10.2020).

Pihlaja, P. & Viitala, R. (2019). Muuttuva varhaiskasvatus. Teoksessa Pihlaja, P. & Viitala, P. (toim.), *Varhaiserityiskasvatus* (E-kirja) (ss. 15—45).

Jyväskylä: PS-kustannus.

Solasaari, U. (2011). Arvot, rakkaus ja rajat. Teoksessa Jantunen, T. & Ojanen, E. (toim.), *Arvot kasvatuksessa* (ss. 30—41). Helsinki: Tammi.

Tarkka, K. (2017). Millainen lapsikäsitys ohjaa varhaiskasvatussuunnitelman perusteita? Teoksessa Haapsalo, T., Petäjä, H., Vuorelma-Glad, P., Sandén, M., Pulkkinen, H. & Tahvanainen, I. (toim.), *Varhaiskasvatus katsomusten keskellä* (ss. 22—32). Helsinki: Lasten Keskus.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. (2018). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi* (E-kirja). Helsinki: Tammi.

Turja, L. (2010). Lapset osallisina – kohti uutta varhaiskasvatuskulttuuria.

Teoksessa Turja, L. & Fonsén, E. (toim.), *Suuntana laadukas varhaiskasvatus* (ss. 30—47). Tampere: Suomen Varhaiskasvatus ry.

Turja, L. (2017). Lasten osallisuus varhaiskasvatuksessa. Teoksessa Hujala, E., Turja, L. & Alijoki, A. (toim.), *Varhaiskasvatuksen käsikirja* (E-kirja) (ss. 37—53). Jyväskylä: PS-kustannus.

Turja, L. & Vuorisalo, M. (2017). Lasten oikeudet, toimijuus ja osallisuus oppimisessa. Teoksessa Koivula, M., Siippainen, A., Eerola-Pennanen, P., & Böök, M. (toim.), *Valloittava varhaiskasvatus. Oppimista, osallisuutta ja hyvinvointia* (E-kirja) (ss. 29—44). Tampere: Vastapaino.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta (TENK). (2012). *Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa.*

https://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf (Viitattu 3.12.2020).

Valli, R. & Perkkilä, P. (2018). Sähköinen kyselylomake ja sosiaalinen media aineistonkeruussa. Teoksessa Valli, R. (toim.), *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle* (E-kirja) (ss. 100—109). Jyväskylä: PS-Kustannus.

Vauhkonen, A.-M. (2019). *A- ja O- arvot ja niiden osoittaminen*.

<https://www.avi.fi/documents/10191/37936/VauhkonenAvi+Tikkurila+1.2.2019.pdf/0eae9530-aed4-403c-a342-f9f7f1676ea7> (Viitattu 1.10.2020).

Värri, V.-M. (2004). *Hyvä kasvatusta — kasvatusta hyvään. Dialogisen kasvatuksen filosofinen tarkastelu erityisesti vanhemmuuden näkökulmasta*. Tampere: Tampere University Press.

LIITTEET

Liite1: Kyselylomake

Lapsuuden itseisarvo

Kysely lapsuuden itseisarvon toteutumisesta käytännön tasolla. Lapsuuden itseisarvo on määritelty Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2018) seuraavalla tavalla:

"Varhaiskasvatuksen tehtävänä on suojella ja edistää lasten oikeutta hyvään ja turvalliseen lapsuuteen. Varhaiskasvatus perustuu käsitykseen lapsuuden itseisarvosta. Jokainen lapsi on ainutlaatuinen ja arvokas juuri sellaisena kuin hän on. Jokaisella lapsella on oikeus tulla kuulluksi, nähdyksi, huomioon otetuksi ja ymmärretyksi omana itsenään sekä yhteisönsä jäsenenä." (Opetushallitus 2018.)

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa lapsuuden itseisarvo on esitetty hyvin samankaltaisesti.

Kiitos ajastasi!

Kyselyssä kerättäviä tietoja käytetään kandidaatintutkielmassa.

Tietosuojaseloste linkistä [Liite2]

1. Työskenteletkö
Esiopetuksessa
Päiväkodissa
Perhepäivähoidossa
Muu; mikä?
2. Kauanko olet työskennellyt varhaiskasvatuksessa?
Alle 1v
1—2v
2—3v
3—4v
4—5v
5v tai kauemmin
3. Miten lapsuuden itseisarvoa toteutetaan käytännön tasolla? (Mikäli kysymykseen on haastava vastata, voit siirtyä tarkentaviin kysymyksiin 4—7.)

4. Miten lapsen oikeutta hyvään ja turvalliseen lapsuuteen edistetään yksikössänne?
5. Mikä on viimeisin tilanne, jossa on korostettu lapsen ainutlaatuisuutta ja arvokkuutta?
6. Mikä on viimeisin tilanne, jossa lapsi sai kokemuksen kuulluksi, nähdyksi tai huomioon otetuksi tulemisesta?
7. Mikä on viimeisin tilanne, jossa lapsi sai kokemuksen yksilöllisyydestä ja/tai yhteisön jäsenenä toimimisesta?
8. Miten lapsuuden itseisarvon toteutuminen vaikuttaa mielestäsi lapsen kehitykseen ja kasvuun? Onko sen toteutuminen lapsen kehityksen kannalta tärkeää?
9. Onko lapsuuden itseisarvon toteuttaminen varhaiskasvatuksessa mielestäsi tietoista vai tiedostamatonta? Miksi?
10. Vapaa sana, jos mieleen tulee vielä muuta.

Liite2: Tietosuojalomake

TIETOSUOJAILMOITUS

1. Tutkimuksen vastuullinen johtaja, rekisterinpitäjä ja yhteyshenkilö tutkimusta koskevissa asioissa

Marika Kangasniemi

Kasvatustieteiden ja kulttuurin tiedekunta, Tampereen yliopisto

Åkerlundinkatu 5 33014 Tampereen yliopisto

Yhteyshenkilö

Marika Kangasniemi

Puh. 0442723758

marika.kangasniemi@tuni.fi

2. Kerättävät henkilötiedot ja henkilötietojen käsittelyn tarkoitus

Tutkimus tehdään kandidaatintyötä varten Tampereen yliopistolla kurssilla KASA32. Aineistoa käsitellään luottamuksellisesti eikä haastateltavista kerätä suoria tunnistetietoja. Haastattelulomakkeesta kerättävät taustatiedot ovat sellaisia, joiden perusteella vastaajien henkilöllisyyttä ei ole mahdollista selvittää.

3. Tutkimuksen nimi, luonne ja kestoaika

Tutkimuksen nimi: Lapsuuden itseisarvo ja sen toteutuminen käytännön tasolla.

Tutkimus on luonteeltaan kertaluontoinen.

Tutkimuksen kestoaika (kuinka kauan henkilötietoja käsitellään): 2020 - 2021 toukokuu.

4. Henkilötietojen käsittelyn oikeusperuste

Henkilötietojen käsittelyn oikeusperuste:

EU:n yleinen tietosuojalaki, artikla 6 kohta 1 sekä tietosuojalaki 4 § (valitse yksi peruste kuhunkin käyttötarkoitukseen):

Yleistä etua koskeva tehtävä/rekisterinpitäjälle kuuluvan julkisen vallan käyttö

Tieteellinen tai historiallinen tutkimus tai tilastointi

5. Arkaluonteiset henkilötiedot (erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvat tiedot)

Tutkimuksessa ei käsitellä arkaluonteisia henkilötietoja

6. Tutkimuksen suorittajat

Marika Kangasniemi

Kasvatustieteiden ja kulttuurin tiedekunta, Tampereen yliopisto
Åkerlundinkatu 5 33014 Tampereen yliopisto

7. Tietojen siirto tai luovuttaminen tutkimusryhmän ulkopuolelle

Tutkimuksen aineistoa säilytetään Tampereen yliopistossa ja siihen on pääsy vain Tampereen yliopiston henkilökohtaisen käyttäjätunnuksen ja salasanan avulla. Tutkimuksessa kerättäviä tietoja ei siirretä tutkimusryhmän ulkopuolelle. Kerättyä aineistoa käytetään osana kandidaatintyötä, mutta käytettävästä aineistosta ei ole tunnistettavissa yksittäisiä henkilöitä.

8. Tietojen siirto tai luovuttaminen EU:n/ETA-alueen ulkopuolelle

Rekisterin tietoja ei siirretä kolmanteen maahan tai kansainväliselle järjestölle EU:n tai ETA-alueen ulkopuolelle.

9. Automaatioitu päätöksenteko

Automaattisia päätöksiä ei tehdä.

10. Rekisterin suojauksen periaatteet

Aineistoa säilytetään käyttäjätunnusten ja salasanan takana
Suoria tunnistetietoja ei kerätä

11. Henkilötietojen käsittely tutkimuksen päättymisen jälkeen

Tutkimusrekisteri arkistoidaan anonymisoituna ilman tunnistetietoja ja aineisto tuhoataan viimeistään vuosi tutkimuksen suorittamisen jälkeen.

12. Rekisteröidyn oikeudet ja niiden mahdollinen rajoittaminen

Rekisteröidyllä on, ellei tietosuojalainsäädännöstä muuta johdu:

- - Tietojen tarkastusoikeus (oikeus saada pääsy henkilötietoihin)
 - Rekisteröidyllä on oikeus tietää, käsitelläänkö hänen henkilötietojaan vai ei, ja mitä henkilötietoja hänestä on tallennettu.
- Oikeus tietojen oikaisemiseen
 - Rekisteröidyllä on oikeus vaatia, että häntä koskevat virheelliset, epätarkat tai puutteelliset henkilötiedot oikaistaan tai täydennetään ilman aiheetonta viivytystä. Lisäksi henkilöllä on oikeus vaatia, että tarpeettomat henkilötiedot poistetaan.
- Oikeus tietojen poistamiseen
 - Rekisteröidyllä on poikkeustapauksissa oikeus saada henkilötietonsa kokonaan poistettua rekisterinpitäjän rekistereistä (oikeus tulla unohdetuksi).
- Oikeus käsittelyn rajoittamiseen
 - Rekisteröidyllä on tietyissä tilanteissa oikeus pyytää henkilötietojensa käsittelyn rajoittamista siksi aikaa, kunnes hänen tietonsa on asianmukaisesti tarkistettu ja korjattu tai täydennetty.
- Vastustamisoikeus
 - Henkilöllä on tietyissä tilanteissa oikeus henkilökohtaiseen, erityiseen tilanteeseensa perustuen milloin tahansa vastustaa henkilötietojensa käsittelyä.
- Oikeus siirtää tiedot järjestelmästä toiseen
 - Rekisteröidyllä on tietyissä tilanteissa oikeus saada häntä koskevat henkilötiedot, jotka hän on toimittanut rekisterinpitäjälle, jäsennellyssä, yleisesti käytetyssä ja koneellisesti luettavassa muodossa, ja oikeus siirtää tiedot toiselle rekisterinpitäjälle.
- Oikeus tehdä valitus valvontaviranomaiselle

- Rekisteröidyllä on oikeus tehdä valitus erityisesti vakinaisen asuin- tai työpaikkansa sijainnin mukaiselle valvontaviranomaiselle, jos hän katsoo, että henkilötietojen käsittelyssä rikotaan EU:n yleistä tietosuoja-asetusta (EU) 2016/679. Rekisteröidyllä on lisäksi oikeus käyttää hallinnollisia muutoksenhakekeinoja sekä muita oikeussuojakeinoja.

Yhteystiedot:

Tietosuojavaltuutetun toimisto

Käyntiosoite: Ratapihantie 9, 6. krs, 00520 Helsinki

Postiosoite: PL 800, 00521 Helsinki

Vaihde: 029 56 66700

Faksi: 029 56 66735

Sähköposti: tietosuoja@om.fi

Rekisteröidyn oikeuksien käyttämistä koskevissa pyynnöissä noudatetaan rekisterinpitäjän tietopyyntöprosessia.